

UJ KORSZAK

Követeljük a közoktatás államosítását, minden felekezeti tendenciának az iskolából való kizárását, a tanítók és tanárok gazdasági helyzetének gyökeres javítását s mindennek előfeltételét: az általános, egyenlő, községenkénti titkos választójogot

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII. kerület, Egressy-ut 71. szám. Telefon 67-30. Ide címzendők a lapot illető összes küldemények. Kéziratokat nem őrzünk meg

MEGJELENIK MINDEN MÁSODIK PÉNTEKEN

Előfizetési ár: egész évre 8 korona, félévre 4 korona. *Tanítóknak:* egész évre 6 korona, félévre 3 korona. Egyes szám 40 fill. Postatakarékpénzt. csekk számla 27.455

Archimedes pontja.

A választójogi törvényt megszavazták és azok az ugynevezett államférfiak, akiknek összes politikai tudásuk, képzettségük, műveltségük egy csomó politikai huncutságból, furfangból és érvényesülési képességéből áll, most már abban az ábrándban ringatják magukat és úgy állítják oda a dolgokat: — hogy a választójogi reform immár el van intézve.

Ennél ostobább és tudatlanabb illúzió a politika felől alig lehet. Mert még csak annyi sem állhat meg belőle, hogy van egy új választótörvényünk és azt idővel majd természetesen módosítani fogják, de hát az azért most mégis itt van! Nem, szó sincs róla, hogy az itt volna. Papiroson igen, de az élet számára, tehát a valóság számára nincs. A valóság az, hogy éppen ezen a ponton, a választójog dolgán következik még mindezeknek a nagy összeütközése és dől halomra mindaz a mesterkedés, ami ma csak személyi dolgokon nyugszik, mindaz, ami az egész magyar politika mechanizmusát teszi — és ez összeomlás után következik majd maga a história, ami felől csak a legkorlátoltabb rövidlátás képzelheti, hogy annak, egy világ evolúciójának a törvényeit, Tisza Pistának vagy akárki másnak az akarata módosíthatná vagy megakaszthatná.

A magyar politikusok siralmas tudatlanságukban nemcsak hogy nem sejtik, hanem még írásban olvasván sem érik föl ésszel, hogy lehet a világon a históriának, az evolúciónak valamilyen kényszerű, föltartoztathatatlan és megmásíthatatlan rendje, amely minden személyi akarnokoskodásokon keresztül tör. Sejtelmük sincs arról, hogy aki ennek ellene tülekedik, az a maga látszólagos pillanatnyi sikerével csak bonyodalmakat idézhet elő és a tudatlan erőszakoskodások után csak egyre nagyobb bonyodalmak következhetnek: eközben pedig annál parancsolóbb erővel alakulnak maguk a dolgok, spontán, úgy, hogy egyre szélesebb nyomással és döntőbben áll elő a históriai evolúció megállíthatatlansága. Fogalmuk sincs ilyesmiről még ma sem, pedig itt van mögöttünk az immáron majdnem egy évtizedes tapasztalat, hogy hiába való minden alattomos politikai furfang és nyilvános agyarkodás, hogy a választójog ügyét elkerüljék, kijátszák, emberek, országot, királyt más csapásokra tévesszék; hiába próbálták, hogy hatalmaskodásokkal meg utcai sortűzekkel félretolják: — a választójog ügye még ma is az, ami volt, tudniillik a magyar politikai életnek középpontja s az egész politikai állapot még ma is csak ekörül tud igazodni.

Hiszen itt vannak a választójogi törvény ama bizonyos képzelt meghozatala óta való

minden mozgalmat a politikának: semmi se tudja kirekeszteni a választójogot. Ott volt Andrassy fuzióterve; fölborult, mert a választójogi kérdésben nem talált megoldást. Ott volt és itt van még ma is — mert még korán sincs letárgyalva és félretéve — a választójogi ellenzék egyesítésére irányuló törekvés, az ugynevezett „blok“-ügy: — ime megint csak a választójog! Ott van a függetlenségi pártok egyesülési akciója: — lehetetlen, mihelyst bármelyik párt a választójog tiszta alapjához köti magát! Ami pedig közben az ország házában folyik, az nem parlament, hanem a parlamenti jogrend minden tételével ellenkező garázda tobzódás a törvényhozói funkciók körül, amiről mindenki tudja, hogy ez így vég nélkül nem mehet. Ha semmi közbe nem jön, akkor is csak a választásokig tarthat így. Amely választásokon megint csak a választójog kérdése lehet az, amibe minden ellenzéki erő belekapaszkodik. Semmi más, csak az lehet majd a kérdés: megmaradjon-e a Tisza-Lukács-féle választójog vagy jöjjön-e legalább is az a jogkiterjesztés, ami az ő programjuk? Ez az a rém, amely a kormánypárt előtt egyre világosabban mutatkozik. Semmi másról nem félnek, csak ettől. Semmi közjogi dolgoktól, semmi kurucágtól, semmi 48-as vagy alkotmányserelmi propagandától: csak ennek az egyetlen egy kérdésnek a föltevésétől. És ott van előttük a példa, a koalíció rettenetes bukása, amely pedig még erősebb többség volt, mint az övék és amelyet undorból úgy faképnél hagyott az ország, hogy jobban már csak a méginkább lejárt és megutált munkapárti heréket, e panamistákat s milliárdszállítókat hagyja majd ott. Valószínűleg nem is azért, mert az ország a politikával sokat törődne, vagy mert a választók jobban értenének a politikához, mint képviselőik. Nem, mert hisz nagyobb közúndor és nagyobb tájékozatlanság a politika iránt talán nem volt még a világon, mint ma Magyarországon. Hanem a gazdasági állapotok, a megélhetési, a boldogulási viszonyok züllöttek oly mélyre és züllebenek egyre jobban, hogy szinte mint a vészkiáltás sikolt végig az egész országon, hogy jöjjön egyszer már valami más! Akármilyen más! Csak minél gyökeresebben más! És ennek az egész más, sokáig már el nem birható lehetetlenkedésnek így lesz, így marad, akarva, nem akarva egyedüli kivezető útja a választójog. Ki törődik azzal, hogy milyen legyen a választójog? Azokon a keveseken kívül, akik többé-kevésbé szakszerűen foglalkoznak vele, senki. Csak más, minél inkább más legyen a parlament, egészen más emberek, minél inkább más politikusok, minél tökéletesebben kiebrudalt régi állapotok: — ennyi ma az egész választójogi kérdés,

de annál nagyobb ereje nem is lehet. És ez az a rém, amitől az apró munkapárti hősök, a sóparlament fenegyerekei remegnek. Hiába áll az élükön olyan őrzőnégyes nagy alak, mint Tisza István és hiába lappang mögöttük Lukács László, a maga nemében legtökéletesebb orgazda: ezzel a rémmel nem tudnak megbirkózni.

Mérhetetlenül szomorú az a züllött gazdasági helyzet, amikbe ezen állapotok közű sülyedtünk és ennél elszomorítóbb csak maga az ok lehet, amely miatt maga a parlament e bajokat előidézte. Az a hihetetlen mértékű tudatlanság és ami még ennél is szegényesebb, az abszolút képtelenség valaminek a megtanulására, ami a politika mesterségéhez hozzátartozik; az az analfabétaság, amely szinte egyebet sem tud olvasni, mint az újságok legföföletesebb dolgait. Mert ha nem így volna, ha politikusaink értenék a mesterségük legprimitívebb tudnivalóit: akkor nem rohantak volna mind újra és újra fejjel a falnak egész addig, míg ma már minden taktikája esődjén, ugyszólván a reputációja teljes romjain áll minden párt. De hát a mai közkeletű böseség éppen az, hogy mindig taktikázásokkal akarnak keresztültörni a lehetetlenségeken. Pedig az egyenes út oly világos, oly tiszta, oly becsületes lett volna.

Csak el kellett volna olvasni, megtanulni egy kicsit az olyan fundamentális egyszerű igazságokat, amik nyomtatott betűkben mutogattak rá, már talán nem is tudatlanságukra, hanem rosszhiszeműségükre, hogy 1867 óta egy egész új népesedési réteg támadt ebben az országban, amely azelőtt nem volt: a dolgozó, kereső, munkából élő, európai modern emberek rétege, mindazok, akik nem a régi Magyarország gazdasági világát élik már. Az 1867-iki politikai, gazdasági és szociális berendezkedésünk még ezen korszak előtti dolog. Mindaz pedig, ami azóta ezeken az állapotokon változtatni akart, mind az az újabb eredetű természetes törekvés, amely a megváltozott viszonyoknak megfelelőbb állapotok létrehozására irányult, magától értetődőleg ellenzéki irányzat volt és lett a megélvő 67-es állapotokkal szemben. De az csak a magyar politika szédelgése, vakmerő humbugja volt, amikor ezt az ellenzéki áramlatot közjogi értelemben akarták átformálni és Bécsset a lehető leglelketlenebbül mindig azzal riasztgatják, hogy ennek sikere majd 67 ellen a 48-asok diadalát hozná maga után. Igaz, hogy ezt a gyalázatos humbugot magának a függetlenségi pártnak a végtelen együgyűsége és tudatlansága is táplálta, mert ez a párt maga is azt hitte és úgy adta, mintha az országban keletkezett ellenzékiesség csakugyan a 48-nak erősödését jelentené. Pedig ha politikusok akartak lenni, tudniok, látniok kellett volna, hogy mindaz az ellenzékiesség, ami az

ujabb Magyarország fejlődési rétegeiben 1867 óta keletkezett, sehová sem csatlakozhatott máshoz, csak 1867 egyetlen ellenzékihez — a függetlenségi párthoz. Ez az ellenzéki azonban dehogy, akar visszamenni 67-től még 48-ba! Mindaz csak valami mást, újabb korszakot akar hozni, mint amit 67 jelent. Nem 48-as, hanem modernül átalakított viszonyokat akar. Amiknek az útja egyedül és kizárólag a parlamenti állapotoknak a modern rétegek céljai szerinti megváltoztatása: — az általános választójog!

Alig hiszem, hogy akadna a politikuskon kívül nem analfabéta ember, aki ezt az egyszerű dolgot meg nem értené. De ők neki vitték az országot, mindezt a föltámadt, de még teljesen organizálatlan ellenzékiiséget, amely valahol, bárhol, de kitörni akart: — a nemzeti ellenállásba. És a tömeg rohant, hisz mindegy, csak forduljon föl végre akárhogy, a meglévő állapot! De aztán a tömeg megállt a 48-as izü forradalom előtt, hisz veszett ördögöt akart ő 48-as forradalmat! — a nemzeti ellenállás csődöt mondott és az egész humbugnak le kellett szerelni a választójogon.

Mindez évekkel ezelőtt részletes okfejtéssel meg volt írva; Méray-Horváth Károly, külön röpiratokban, a Huszadik Század gárdája pedig folyóiratának minden politikai cikkében írta s gyűléseken propagálta ezt a gondolatot, hogy urak: ugye semmiféle 48-as párt itt egymaga hatalomra nem kerülhet, mert hisz nem a 48-as politika győzelméről van szó, hanem a választójogról. A király nem a 48-as politikának adhat hatalmi eszközt és ezért csakis olyanokkal együtt csinálhattok kormányt és pártot, akik éppen a választójog dolgában már elszakadtak a 67-es párttól. De nem, rábították a választójogot éppen arra az Andrássy Gyulára, aki legjobban utálkozott tőle és kormányra jutása előtt huszonnégy órával még kimondta, hogy neki az nem kell. Ennél alávalóbb perfidiát politikában keveset csináltak. De nagyobb butaságot sem, hisz már meg volt írva: mielőtt a választójoghoz érnek, föl kell fordulniok.

Levél a pusztáról.

Ma valami történt az iskolában. Kicsinyes, jelentéktelennek látszó dolog és aki nem ismer, talán szentimentálisnak fog gondolni, hogy ily csekély esemény is reflexiókat kelt bennem.

Az én életmunkám műhelye csöndes, gerendás, szerény iskola. A tanítványaim csupa dolgos kezű parasztyerekek. Mindnyájan reggeltől estig fáradó szülők gyermekei. Talán ez az oka, hogy oly békés, szép megértés van itt e fehér falak között. Én akarom és szeretem, ha érzik, hogy valamennyien összetartoznak. Szelíd, harmonikus testvériességüket semmi sem zavarta eddig.

És én örültem.

De ma történt valami.

Szép tavaszi idő volt és félévi pihenése után kijött a tisztelendő ur, hittanórát tartani a római katolikus növendékeimnek. Több növendék szépen eleje ment és kezét oskolt a fiatal papnak. Írásaim után sokan gondolhatják, hogy én haragszom a papokra. Ez tévedés. Ezt a derék, jómodoru lelkészét őszintén becsülöm.

Hittanóra után olvasási óra volt az első osztályban. A tábla mellé kijöttek a növendékek, de mindjárt észrevettem, hogy a sor nem oly hamar áll rendbe, pedig megszokták már, hogy kinek hol a helye. Csodálkozva néztem a szokatlan jelenetet. A kis, szőkehajú, fekete szemű Szabó Juliska mindenáron el akarja taszítani maga mellől régi, jó szomszédját, Szücs Vicát. Lökdösi, nógatja a kis leányt tovább és félhangosan odaszól neki:

„A butaságoknak, perfidiáknak, rossz-hiszemüségnek az egymásba kapcsolódó láncolata kíséri végig a választójogért való harcot. A koalíció fölfordul: — megint csak a választójog a magva mindennek. És akkor következhetett volna Justh Gyula, aki azonban megint egyebet, a bankügyet tolt a választójog elé. Következett tehát Lukács, aki Khuent tolt a maga elé: — és hazugul igérvén a demokratikus választójogot, csinálták az irtó harcot a választójog egyedüli pártja ellen. És az eredmény? A parlament teljes fölfordulása és mindenütt, az egész vonalon a választójog előférébe nyomulása. Politikusok, akik hat héttel előbb még országos veszedelemnek, „sötétbe ugrásnak“ tüntették azt föl, lelkük szakadtából üvöltöttek és obstruáltak a választójogért. Megállt minden. De előállt a nagy, bölcs, az ország esze, Tisza István, aki kimondta, hogy, én pedig továbbmégis. Az e pur si muovénak triviálisabb karikatúrája még nem játszódott le a világon. Megmozdította! Kihajigált minden neki nem tetsző embert és belelővetett a forradalomba.

No és mi történt? ... E pur si muove! Hiába minden: a választójog, mint egyedüli program, itt áll megint. Itt áll és újra, mint mindig, megkönyékezik minden áruállással. Itt áll úgy, hogy semmiféle ellenzék nem tud egyebet, mint újra belekapaszkodni; mind veri a mellét, hogy ő így meg úgy választójogos, de amikor arra kerül a sor, nos, hát rajta, semmi egyebet ezen a világon a régi parlamentnek nem kell megcsinálni, mint csak ezt az egyet és minden egyéb már csak arra a megalkotandó népparlamentre maradjon: — akkor mindig akadnak megint *egyéb*, fontosabb dolguk, amit megcsinálnának. Az egész országot akarnák — és tudnák — egyesíteni maguk között azzal a kérdéssel: megmaradjon-e a Tisza-Lukács-féle választójog, amely arra van kieszelve, hogy minden kormány kedve szerinti többséget hozhasson be vagy dobassék az félre és jöjjön az igazi? ... És valamennyi ellenzéki van, mind ezt is kurjongatja. Török is magukat, hogy egyesüljenek

mind, de mind-mind másra akar egyesülni, nem a választójogra, mind *közös programra*, azaz minden *egyébre*, új gazságra, új huncfutságra, új butaságra... egyszóval megint csak új áruállásra a választójog ellen.

De már-már úgy áll a dolog, hogy nem lehet. Oly siralmasan lerongyolódott már az egész ellenzék minden egyéb, hogy a választójog nélkül teljesen pucéron állna minden párt. Legjobban természetesen éppen a választójog legdemokratikusabb barátait, Justhkat szorongatják. Az egy programba való egyesítés, bármit szavalljon akárki, ma is annyit jelent, hogy Justhot izolálni. De Justhot izolálni annyit, mint a választójogot izolálni. És ez az, ami már — szerencsére — nem megy. Egyesüléssel ökelkeznek és a fogukat vicsoritják egymásra: — csak ki ne menjen valaki közülük külön a választójoggal. Mert ha kimegy: összeomlanak ők, az egyesültek.

Igy áll ma a politika. De ha van még akár valami huncfutság, amit már el nem követtek; ha van még valami butaság, amit már meg nem cselekedtek; ha van még valami áruállás, amivel még megkerülhetik a választójogot: — akkor azt előbb még bizonyosan el fogják követni. S nekünk, a választójog őszinte híveinek egyetlen reményeségünk csak az, hogy talán már fenekére értünk minden huncfutságnak, minden butaságnak és most már nem lehet másképpen cselekedni, csak becsületesen és okosan. Ez pedig a demokratikus választójog diadalát jelenti.

—y.

Első a közérdek!

Igaz, az ember cselekedeteinek legfőbb rugója az egyéni érdek; azonban a közéletben szerepet játszó vezető férfiaknak egyéni érdekeiket a közérdek rovására hajhászni nem tisztességes dolog. A tanítósnak igen sok szomorú tapasztalata volt a multban vezéreinek nem mindenkor korrekt viselkedése körül. Ezek a vezérek igen hamar megszádláltak; egy kis kitüntetésért, egy kicsit jobb állásért, egy tollnoki vagy segéd-tanfolyelöl állás kilátásba helyezéséért, nagyon sokszor rossz vágányra igazították a tanítói közérdek amugy is döcögös szekerét. És a tanítósnak a sok szomorú tapasztalat

— Eridj innét, te református!

És amint ránézek a gyermekekre, látom, hogy — külön állanak a katolikusok és külön a többiek... az én szeretettel összeforrasztott kis csoportom kettészakadt...

Valami nagyon szomorú érzés hidegsége futott végig rajtam... és szerettem volna földhöz vágni a krétát tehetetlenségemben...

Az egymást szerető gyermekek zavarodottan, idegenül néztek egymásra...

Ime, — ez az a bizonyos „vallásérkölesős“ szeretet! Az egészen egyformák közé is elhinti a széthuzás magvait.

Az igazságok vándorolnak. Az „U. K.“ sokszor és régen megírta már, hogy: „Csak jól díjazott tanítósnaktól várhatunk jó munkát!“ Azon időben ez ellen kikelték a hazafias tanítóvezérek.

És mit láttunk?

Kegyelmes jó urunk a fizetésrendezés indoklásába szóról-szóra átvette ezt a mondatot. A hivatalos stílus vizenyös, szürke keretéből messzire kivilágított ez a lázongó, vörös sor. Jól díjazni persze nem akarják a tanítókat s így elismerték, hogy nem ideáljuk a jó népoktatás.

Ezt eddig csak a mi lapunk merte írni.

De az igazságok vándorolnak.

Tisza István gróf ur a napokban a prostitúció ellen szónokolt, persze csak a női test prostitúciója ellen. Politikusainak lelki prostitúciója nem háborgatja ömagasságát.

A püspök ur marhái és lovai ártézi vizet isznak itt minálunk; nagy lajtokban hordják hüvös hajnalokon a városvegi kutról; az iskolásgyerekeknek azonban jó a salétromos talajviz is.

„Nincs többé tanítónyomor“ — szavaltá mámorosan Shegescu, a dicső. No igen, hiszen 1800—2000 koronás fizetésből egy 7—8 tagu családnak csak fényesen megélhet?... Vagy nem?

Nagyon, nagyon humoros, mikor papok szónokolnak az *egyke* ellen. Nekik maguknak nagyon tetszik az életkihasználó, önző földi sors; nekik önmagukra nézve erény a meddőség. Ami nekik erény — a tömegnek erkölestelenség.

A színházakat erkölestelen helyeknek mondják a tisztelendő urak, de azért ők páholyt bérelnek...

„...E földet hősök vére áztatá, Azért küld Isten ily áldást reá...“

Szép, érzelmes, hazafias sorok ezek, de én gonoszul elferditem ezt is:

— Oh, jó, hogy ti jobbágyi magyar fattyak, ti közkatonák ezrei, oly sokan elpusztultatok ezen a földön... porladó husotok, csontjaitok ereje gazdag, kövér kalászt fakaszt a Pallaviciniek, a Thurnok s a többi fajmagyarok olvasatlan ezer ezer holdjain... A Dózsa népének lobogó vére, a szilaj kurucok szétszórt tetemei s a többi sok vérzőn és emberáldozat nemcsak trágya azonban! A rögök emlékeznek

következtében elvesztette hitét, közönyössé lett. Közönyössé lett, mert nem volt elég erős megtorolni a rajta esett sérelmet; közönyös lett, mert — valljuk be őszintén — politikailag éretlen volt s nem volt birtokában azoknak az eszközöknek, amelyek őt gyönyörű céljai felé biztosan elvezetik. De nem is merete hangos szóval felelősségre vonni bálványozott „vezérét”, mert félt annak boszujától, hiszen azt a hivatalos hatalom védelmezte minden támadás ellen.

A vezér urak pedig elbázták magukat. Egy kis éljenző érdektársaságot mindenkor sikerült maguk köré toborozni s ezek a közönyössé vált ezernyi tanítóság rovására biztosították a „sikert” s erősen dönggették a mellüket, mint a tanítóság hamisítatlan közhangulatának legméltóbb képviselői.

De jött az Uj Korszak, gárdát nevelt; beharsogta a kilátástalanul közönyössé vált tanítói közvéleménybe az élet súlyos igazságait, ügyes harci eszközöket, új fegyvereket adott kezünkbe s megtanított annak használatára is. És hiába minden jajgatás, megszűnt a mindenbe való csöndes belenyugvás, megszűnt a csönd, nem lehet többé megnyergelni a régen türelmes tanítóságot, megszűnt a közöny; van érdeklődés, kutató, hiteletlenkedik, lázong s tekintetét az új élet ígéreiteit magában foglaló eszmék felé irányítja a tanítóság... és ahelyett, hogy a vezér inkorrekt viselkedése miatt durcásan félrevonulna: felelősségre von, megbízható, önzetlen harcost állít az élre, azzal tör előre céljai felé s ha a régi magától nem távozik — elesapja. Nagyon durva, nyers szó ez, ugy-e? de mit mondjon az ember, amikor az tapasztalja, hogy némely embert még készen sem lehet egy-egy — székéből kivakarni.

Igen, korteskedünk és pedig nyíltan a Szövetség régi vezetősége ellen. Hiába szavaznak bizalmat a meghitt barátok, a kipróbált cimborák... mégis csak mi fogjuk majd a nyári szövetséggyűlésén eldönteni az új elnökség sorsát. De jelölni is hiába jelölnek, bizottságot is hiába küldenek ki, rágalomokkal és gyanúsításokkal is hiába korteskednek a bizalom nélküli régi vezetők. Sem a vallással, sem a hazafisággal nem lehet már a tanítóságot félrevezetni. Jól tudjuk mi már azt, hogy nekünk az elnöki székben egész ember, igazi vezér, a tanítói közérdekért híven dolgozó munkás kell. A magyarországi tanítóságnak semmi néven nevezendő vallási közérdeke nincsen, semmiféle vallási törekvés, vagy vallás elleni támadás sorainkban nem fordul elő és mi, radikális tanítók a leghatározottabban tiltakozunk az ellen, hogy a Szövetség kebelébe ravasz szemforgatással a közérdek hazug ürügye alatt behurcolják a felekezeti torzsalkodásokat. Zavarcsinálás, gonosz és együgyű szándékával dobják közénk a fele-

és kemény tanításokat mondanak a késői utódoknak...

Pontosan kell tudni a gyermekeknek, hogy hány református, hány görög-keleti stb. van Magyarországon; de hogy hány ember van, akinek nincs rendesen mit ennie..., azt nem szabad tudni.

Jön a nyár. Üdülni mennek az élet urai, akik soha nem dolgoztak. A munkában lesorvadtt testek továbbra is robotolnak. Az élettől, vértől duzzadó nagyur pihen a semmittevés után. A munkás fáradt keze nem áll meg életfogytiglan...

Pirosarcu, selyemruhás édes asszonykák ott a fürdőkön... gondoljatok a dohánygyári munkásleányokra... Meg arra a fölfeszített emberre, a názáreti zsidó ács nevelt fiára.

Senki sincs az én lelkemhez közelebb, mint a Krisztus és senki sincs az én lelkemtől távolabb, mint az ő földi helytartói.

A tanítói közélet ismét szépen kezd elszenderedni. Altató dalokat dudolnak az előljárók és a lapok; ez a mi lázító, gondolkodni kényszerítő njságunk pedig csak kéthetenként jut el a híveihez...

De legalább mi, az U. K. olvasói, kéthetenként egyszer látunk... ébren vagyunk...

Mint az élet nagy kaszárnyájának virrasztói, várjuk a reggelt, a virradást, hogy alvó táborunkat egészen életre keltse az Uj Korszak piros, meleg, emberszerető hajnala...

Makai Géza.

kezeti izgatás vészes csóvját éppen abból a táborból, ahonnan állandóan bennünket, radikálisokat vádoltak a farizeusok a vallás elleni támadással. Az Uj Korszak bíróság előtt bizonyította be, hogy rágalmaz az, aki bennünket a vallás elleni küzdelemmel vádol és most itt a tanítóság közvéleménye előtt tiltakozunk a vallással való korteskedésnek már megindult üzemei ellen. De ügyelünk arra is, hogy az egész magyar közéletben oly sokszor jó üzletnek bizonyult hazafiságot se keverjék bele a küzdelembe! A tanítóság nemes gondolkodása, igaz felebaráti szeretete és politikai belátása teremtsen meg végre a megértést a magyar és nem magyar ajkúak között. Lássuk be végre, hogy nekünk, a népek, mindnyájunknak közös érdekünk ez és a mesterségesen szított nemzetiségi torzsalkodásokra egyedül azoknak van szükségük, akik csakis a nép széthuzására építhetik az ő jól jövedelmező üzleteiket.

Ilyenekkel hát senki se korteskedjék; nemcsak azért ne, mert ezek az eszközök a tanítóság hivatásához méltatlanok, önmagukban véve pedig nemtelenek és barbárok; hanem még azért se, mert az ilyesmi most már nem vezet célhoz. A gimplifogdosás régi jó ideje már lejárt magától és éppen a legutóbbi harcokban láttuk, saját kárunkon fájdalmasan tapasztaltuk, hogy a leghuzgóbban vallásos és a legkifogástalanabbul sovén Moussong Géza gyászos elnöksége alatt elvesztettük igazságos harcainkat. Eppen a Moussong példája tanította meg azokat, akik már régebben is nem tudták, hogy a Szövetség élére nem ilyen ember kell. Nem a vallásosságon és nem a hazafiságon fordul meg az elnöki arravalóság kérdése. Az elvek tisztasága, a lankadatlan munka, az állhatatos hűség, a bátor helytállás, az összes viszonyok gyors és világos átlátása, egy szóval a *negatív Moussong Géza*: ez a szövetségi elnök igazi ideálja.

A Moussong érdekében meginduló korteskedésben csak egy dologról, t. i. Moussong eddigi elnöki munkásságáról lehet és kell beszélni. Bokros érdemeit emlegetnek a cimborák. Am lássuk csak! Hogy a Szövetségnek ma 20 ezer tagja van, az nem az elnök érdeme. Több mint három éve az Uj Korszak adta ki a jelszót, hogy minden egyesület lépjen be a Szövetségbe, formáljuk azt át a saját képünkre és üzzük ki onnan a kufárokat. És ez a három év gyönyörű példája annak, miként lehet életrevaló eszmével nagy, közönyös tömegeket megmozdítani, cselekvésre bírni. Ha nem Moussong Géza, hanem Kuka Ferkó ül vala az elnöki székben, ez a 20 ezer tag akkor is megvolna, mert ez a belső forrongásnak, a radikális erjesztő eszméknek az eredménye. Azonban ennyi taggal és a tagok ily lelkesültségével, akaraterejével és tettekrevalóságával Moussong Géza helyén minden józan, tisztánlátású, elveihez hű, önzetlen férfi sokkalta több eredményt ért volna el.

Akarjátok tudni, tanítótestvéreim, Moussong Géza elnöki bokros érdemeit? Hallgassatok ide! Alázatos gerinctelenségével, örökös késedelmeskedésével, zsákutcába vitte, meddővé tette lelkesen és áldozatokkal viselt fizetési mozgalmakat; százezreket dobott ki olyan gyűlésezésekre, ahol előrelátás nélkül, tehetetlenül és eredménytelenül telt el a drága idő; belevitte a tanítóságot egy halvaszületett kisbanknak az alapításába, amely csak vergődik; végigháztaltatta a négy folyó és három bére hónap egy szerföltött drága férnemunka vigéceivel, majd pedig egy rosszul kitervelt lutri sorsjegyeivel árszított el mindnyájunkat és kétszer barácsolott össze a tanítók betegségyezésének ürügye alatt tetemes összegeket, amelyeknek aránytalanul csekély része jutott csak el a cégérül használt jótékony célra. Milliókra menő anyagi kárt okozott ő kelme a magyar tanítóságnak tehetetlenségével és esőkönyös bornirtságával. Amde ez csak a kisebbik kár! Ennél sokkal nagyobb bajt okozott ez a szerencsétlen, kétbalkézű, fölfuvalkodott ember azzal, hogy megrendítette, szétszüllesztette a magyarországi tanítóság szépen fejlődő szolidaritását. Izolálta a Szövetséget is, az egész tanítóságot is az októl a demokratikus politikai és gazdasági mozgalmaktól, amelyek sikere nélkül sem a közoktatásnak, sem a tanítóságnak jobb sorsát nem várhatjuk. Ime, röviden és csak nagyjában ezek azok a bokros érdemek, amelyeknek felelőségében Moussonggal egyetemlegesen osztozik az egész vezetőség.

Nem volna azonban hű és tökéletes az elnök arcképe, ha e közéleti teljes meddőséggel szembe nem állítanók azokat a magán-

életi sikereket, amelyeket Moussong elnöksége alatt elért. A bankalapításnál részvényjuttalékot kapott és jó fizetéssel járó igazgatósági tagságot kötött ki magának, időközben pedig a közoktatásügyi miniszter előzetes jóváhagyásával szakfelügyelővé nevezték őt ki. Ugy hogy ezt az elnökségi korszakot a tanítói közérdekek meddősége és Moussong magánérdekeinek föllendülése jellemzi.

Ezek után tehát radikális elvarátaim, ti mindenfelé világitó szövéténekei, terjesztői a mi közös szép ideáljainknak, fáradságot nem ismerő készséggel harcoljatok és még a legjelentéktelenebbnek látszó pozícióért is bátran sikra szálljatok, mert eddigi eredményeink állandósítása és biztosítása függ e küzdelem sikerétől. Mennél előbb válasszátok meg és jelentsétek be szövetségtanácsai képviselőiteket, a választások alkalmával pedig gondos előrelátással és állhatatos agilitációval küzdjétek azért, hogy mennél több fölvilágosodott és önzetlen tanítótestvérünk kerüljön be a tanítói érdekképviseletnek eme legfontosabb pozíciójába. Az Országos Szövetség a mi szakszervezetünk és ennek igazgatótanácsai tagjaitól függ jövőendő küzdelmeink sikere, avagy bukása.

Három évvel ezelőtt azt mondtuk, hogy *akarunk igazi népkultúrát, akarunk tisztességes tanítói fizetést!* És az elmúlt három év szép tanulságot tesz arról, hogy terjesztői cselekvésünket nagy sikerek követték; lépésről-lépésre tért hódítottunk és mi, radikális tanítók ma öntudatosak, összetartók, szolidárisak, fegyelmezettek és ha kell, áldozatra készek vagyunk. Vezéreink közül ugyan senki sem hágott följebb a vállainkon, sőt ellenkezőleg, üldöztetésben és mellöztesítésben volt részük bőven; de a munkánk eredményei ott ragyognak mindenütt a tanítóság közéletében. Új gondolatokat, új törekvéseket vittünk bele a tanítóság közvéleményébe, a demokratikus haladás szolgálatába állítottuk az ország tanítóságának jelentékeny részét és a jövőendő demokráciák szimpátiáit szereztük meg a népkultúra számára. És ugyan mi teremtette meg közöttünk ezt a bámulatos kapesot, mi tett erőssé, amellyel az eddigi eredményeket is elérhettük és mi fog továbbra is diadalmas utunkban vezetni? Az apró betűk milliárdjai, az új-ság, a mi Uj Korszakunk, amely közöttünk eszmekapcsolatot létesít és képessé tesz a saját érdekeinkért való öntudatos küzdelemre. Ha valamikor szükség volt arra, hogy hűségesen olvassuk, terjesszük, akkor most hatványozottan szükség van erre, mert minden új olvasó egy-egy új öntudatos harcost jelent. Terjesszék, szerezzetek új meg új híveket! Minden meghódított új társunk egy-egy lépéssel visz közelebb magasztos célunk felé. Nagy utat, sok lépést kell még megtennünk, siessetek; most gyűlések lesznek mindenfelé, bátran, hangosan agitáljatok a szövetséggyűlések választásáért és az Uj Korszak mellett, hadd ismerjék meg az igazságot és azokat az eszméket, amelyekért élni, fáradni, áldozni és nélkülözni is érdemes!

Agitáljatok!

Czabán Samu.

Embergondozás.

Egy fővárosi szabadkőműves páholy 500 koronát adott Fogaras vármegye főorvosának, hogy abból száz községben adjon 5—5 koronás jutalmat azoknak az anyáknak, akiknek a legegészségesebb s legjobban gondozott csecsemőjük van. Bármennyire meg vagyunk is győződve az adakozó egyesület jószándékáról: cselekedetét mégis nyilvánosan helyteleníteniünk kell. Nyilvánosan azért, mert az érdemes páholy is nyilvánosan, a szabadkőműves szokásoktól tudatosan eltérve, az agitálás célzatával cselekedett és mi hivatásunknak tartjuk azt, hogy lerontsuk ez önzetlen, de meddő cselekedetnek agitativ hatásait.

Az anyai szeretet veleszületett tulajdonsága az asszonynak és már akkor nyilvánul, mikor kis leánykorában becézgeti, ápolgatja, eskölgatja bábuját. Hogyne szeretné meg gondozni még ezerszerre jobban élő gyermekét, kit méhében hordott és nagy fájdalmak közepette hozott a világra. Bizonyára fölösleges volna éppen a mi olvasóink előtt apológiát írni az anyai szeretetről s elegendő arra a köztudomású tényre hivatkozni, hogy az anyai szeretet maga elvetemült s megrög-

zött gonosz asszonyokban is fölébresztette az altruizmus önfeláldozásig menő érzését. A normális anyák millióiban természeti nagy és erős törvény az anyai szeretet. Arra tehát nincsen szükség, hogy az érdemes páholy 5 korona csáberejével fokozza ennek a halálos, nagy élettörvénynek az erejét. Minden anya szívesen gondozná s ápolná gyermekét, de a legtöbb nem teheti, mert a gyárba kell mennie, mert a mezőn robotol, mert a más gyermekét szoptatja. Ha otthon maradna s ápolná, gondozná gyermekét: hamarosan mindketten elpusztulnának. És ha a derék egyesület megbizottja körül néz majd vármegyéje városain, falvain, azt fogja tapasztalni, hogy az ötkoronás jutalmakat csak azoknak adhatná, akik nincsenek arra rászorulva, akik jómódban élnek, de nem adhatja oda a jutalmakat éppen azoknak, akiknek a kegyes adakozók szánták: a szegényeknek, a nyomorultaknak.

A nyomor gyermekei nem azért piszkosak, betegek és tudatlanok, mert szüloik nem szeretik őket, hanem azért, mert a szüloik is piszkosak, betegek és tudatlanok. Egyszóval a nyomor az ösok, a többi baj már csak ennek szapora ivadéka.

Ne ötkoronás anyai ösztöndíjakat létesítsenek az urak, mert azzal egyáltalán nem segítenek a bajokon, hanem legyenek azon, hogy eltűnjék ez ország területéről a föld-, a pénz- és a munka-uzsora; hogy többet teremjen a föld, többet keressen a munkás, hogy ne csak az urak és a gazemberek boldoguljanak, hogy ne szökjék el sirva nemzetünk java más világrészbe... Egyszóval a demokráciát segítsék az urak diadalra, akkor majd látni fognak itt gazdasági föllendülést, kulturát, egészséget és gyönyörködhetnek a piros-pozsgás, mosolygó kis porontyok boldog gögicselésében. Ehhez azonban nem a jótékonykodás légvárain, hanem a szociálpolitika realitásain keresztül vezet az út.

SZEMLE

Tudatlanság és hazugság.

A Szövetség lapjának 19. számában egy kár-fárs erősen ijesztgeti a tanítókat, hogy az istenért, valahogy ne bízzák a vezetést a radikálisokra, mert különben így meg amugy... Argumentumai: egyrészt még nem érkezett el a radikálisok ideje, másrészt ez:

Gondoljanak továbbá az Allami Tanítók Országos Egyesületére. 1911. dec. 8-án győztek a radikálisok, de az Egyesület azóta haldoklik. Így járunk az Országos Szövetséggel is, ha a radikális tábor jut uralomra. A konzervatív és mérsékelt közép-gondolkodó Egyesületek a 10 év elteltével kilépnék, a gyűléseken pedig nem fognak részt venni; azok pedig, kik még nem léptek be, szándékukat bizonytalan időkig elhalasztják. Maradnának eszerint a gyűléseken csak a radikálisok, kik kifizették céljukat a mostani viszonyok között el nem érhető, kénytelenek lennének vagy a mostani vezetőség által kitaposott ösvényen haladni, vagy pedig — mivel a rendeltetését a Szövetség betölteni nem tudja — a további intézkedésig valamelyik közoktatásiügyi miniszter fölfüggeszti.

Hát ez a második derék „argumentum“ (az elsőre egyáltalán kár a szót vesztegetni) némi helyreigazításra szorul.

Nem igaz ugyanis, hogy az A. T. O. E.-ben 1911. december 8-án győztek a radikálisok; a győzelem 1912. áprilisban történt.

Nem igaz, hogy azóta az egyesület haldoklik. Az igazság az, hogy a radikális vezetés alatt hatszáz új tag lépett be, akik mind befizették tagdíjukat; tehát az egyesület a virágzás, a megerősödés útjára tért. Mert, ugy-e bár, minden egyesülés erejének forrása a kötelességüket fényteljesítő tagok nagy tömege? Ez az erőgyűjtési folyamat azonban csak három hónapig tartott. Akkor, tudniillik, a miniszter megsemmisítette a választást és új választás elrendelése nélkül — mert tudták, hogy az új választáson is a radikálisok győznének — tehát, ismételtük, új választások elrendelése nélkül a régi ideiglenes tisztikart nevezte ki az egyesület élére. Ha az egyesület csakugyan haldoklik, akkor azóta haldoklik, mióta miniszteri kirendeltség vezeti és

betesek kontárkodnak körülötte, mert addig — hivatalos adatok bizonyítják — a radikálisok rövid vezetése alatt hatalmasan föllendült.

Mindezt illenék tudnia annak a kartársnak, aki azért vesz tollat a kezébe, hogy a nyilvánosság számára írjon az ügyről. De ha egy egyszerű kartársunk tudatlanságból ütközik össze az igazsággal, az még menthető. Azonban mit mondjunk az olyan hivatalos lapszerkesztésről, amely az ilyen nyilvánvaló hazugságot lenyomatja? Hát a Szövetség lapja arra való, hogy gyatra hazugságokat találjon föl a tanítósnak? Simon szerkesztő urról valamikor nyilvánosan megírták, hogy plágiumot — magyarul: irodalmi lopást — követett el és ő máig sem vont felelősségre vádlóit. Igaz-e a vád, nem-e, azt nem tudjuk, csak annyit tudunk, hogy Simon ur nem tisztázta magát. Most pedig meg kell állapítanunk, hogy Simon ur hazugságokat közöl a lapjában, illetőleg a tanítósnak hivatalos lapjában.

... Még csak azt jegyezzük meg, hogy kár annyit erőlködni, kár hazudozni, kár „bebizonyítani“, hogy milyen veszedelmes lenne a „radikális“ — uram bocsáss! — „uralom“... mert a radikálisok nem pályáznak a vezetésre és azt el sem fogadják. Csak azt akarják a radikálisok, hogy a mostani vezetés helyébe okos, tisztességes, megbízható vezetés lépjen. Ha ez bekövetkezik, akkor bizonyára a hivatalos lap sem fog hazudozni.

Tanuljunk hazafiságot!

Előbbi számunkban rámutattunk azokra a nemzetközi manipulációkra, amelyek a tömegek hazafias érzéseire építik üzleti vállalataikat. Láttuk a német Kruppot a németek ellen fegyvert kínálni a franciáknak; német vállalatokat a francia lapok hasábjairól ugratni a német hazafiakat; francia hazafiakat német háborús üzletek érdekében szónokolni; osztrák vállalatot ellenségeinket fölfegyverezni. Láttunk ezeknek a manipulációknak gyümölcsében részesedni tőlünk távolabb álló uralkodókat és hozzájuk közelálló főhercegeket.

Újabb kiadások a néptömegek hazafias érzésével való cinikus visszaélésnek egy kiáltó esetét mutatják be. Nikita bözemanövereiről van szó. A Balkánnak ez a ríktó nemzeti színekkel kifestett vén színésze bözéagenseknek előre kicirkalmazott tervet szerint intézte harci mozdulatait s milliós bözényereségek érdekében ontotta fölösen népének véré. Skutari hiábavaló elfoglalása nem volt tehát céltalan s a nagyhatalmakkal folytatott cizázás bözemanöverek lebonyolításához adta a szükséges szituációt.

Skutari bevételénél az utolsó rohamokban elpazarolt vér volt az ára azoknak a millióknak, amiket a berlini tőzsdén a háborús veszedelemtől való félelem hatása alatt hanyatló árfolyamokon keresett Nikita, a balkán drámanak ez a pózoló hőse. Montenegró verben szegényebb, Nikita aranyban gazdagabb lett.

Nálunk is készül valami. Hazafias érzéseinket kezdik cirógatni. Magyar ágyugyárat alapítanak s igen emlegetik körülötte a nemzeti vívmányt. Sokat fognak itt keresni valakik. A miniszterelnök persze nem fog kimaradni. Az ő vállalata fogja szállítani jó áron a szenet.

Amire van pénz.

Dr. Lánzi Jenő, ismert szociálpolitikai írónk, kimutatja egy cikkében, hogy az állami költségvetés 1913-ban 141 millió többkiadást irányzott elő a rendes rovataiban, mint az előző évben. Ebben a 141 millióban tehát nincsenek benn sem a beruházások, sem a közös hadsereg, sem a haditengerészet emelkedő költségvetései, sem a mozgósítás milliárdos kiadásai. Semmiféle új reform életbe nem lépett, a dologi kiadások majdnem teljesen változatlanok maradtak és ez az óriási költségvetés majdnem egészen személyi kiadások emelkedésére kell.

13.000 új állást kreált a Lukács-kormány a költségvetésben, köztük 6 főbányatanácsos, 1 tőkapiányhelyettes, 1 államrendőrségi főtanácsos, 2 államrendőrségi tanácsos, több mi-

niszteri tanácsos, 2 kivándorlási biztos és még több ehhez hasonló fontosságú közigazgatási főtisztviselői állás szerepel.

Az utolsó 10 esztendő alatt a magyar állami költségvetések személyi szükségletei 208 millió koronáról 483 millióra emelkedtek; ez az emelkedés 140%. Szaporodtak az állam alkalmazottai és emelkedtek a fizetések. Az állam nem rokkant össze e terhek alatt, mert az államnak, t. i. a magyar államnak csak akkor ropognak a bordái, ha a tanítók kérték néhány fillérenyi fizetésemelést, vagy ha új iskolákat kellene állítani elhagyott falvakban apró, kis magyarok számára. Ilyenkor az államkassza nem bírja a terhet. Kulturára nálunk soha sincs pénz.

Az Országos Szövetség igazgatótanácsi gyűléséről.

(Mikor, bátor, Moussong? Egy elnök, aki maga obstruál. Mi lett a sok koldulás vége? Moussong mellől egyelőre kiemelték a főtisztviselőket — elvi alapon. Az elnök megint görögtűzöt gyújtott, hogy — maradjon.)

Május 10-én tartotta a Magyarországi Tanítók Országos Szövetsége igazgatótanácsi gyűlését. Eljöttek sokan, mert hallani, látni akarták, hogy lemond-e hát igazán az elnök, avagy újból olyan megyek, de valahogy el ne eresszetek-féle régi komédia folyik. Azután meg azt is meg kellett akadályozni, hogy az alapszabályokat a választóközgyűlés előkészítésénél tudatosan félremagyarázza az elnökség.

Moussong Géza elnök azzal nyitotta meg a gyűlést, hogy — már megint — küldöttséget vezetett az új közoktatásiügyi miniszterhez az óvónók fizetésrendezése, meg a nyugdíjrevízió ügyében, de a deputációzástól maga sem vár semmit, mert a miniszter e kérdésekben „teljes tájékozatlanságot mutatott“. Azt azonban már nem tette hozzá, hogy neki milyen oroszlanrész van abban, hogy a tanítósnak kivánságaival való megismerkedést az új miniszter egyáltalában nem tekinti sürgősnek. Arról nem referált, hogy mit tett akkor, vagy azóta, hogy a nem informált miniszterből, jól informált váljék. Arról is hallgatott, hogy azért mer most már a miniszterrel is, aki előtt pedig máskor esztévesztve birt csak dadogni, olyan gyerekes fitymálással és bátorságfigotgatással nyilatkozni a tanítósnak képviselői előtt, mert már a zsebében van a szakfölgüyelői kinevezés.

Ez a legénykedés azonban nem váltotta ki a várt tetszést az igazgatótanácsból. Időelőttinek, vagy elkésettnek, nem okosnak tarthatták, vagy, ami még valószínűbb, tudják már, hogy mi van az oroszlanbőr alatt.

Élénk volt azonban a Kovács Alajos szolgálati pragmatikája fölött megindult vita. De csak az általános részében, amelynél a fölszólalók azt kifogásolták, hogy hiányzik belőle az alapos indokolás, meg a csoportosítás és hogy nem egységes elvi alapon készült, mert némelykor szorosban ragaszkodik a meglévő állapotokhoz, máshol pedig tekintetbe sem veszi azokat. Végül, hogy a tanítósnak védelmét és függetlenségét nem eléggé biztosítaná. Egy bizottság kiküldetését szorgalmazták tehát, mely a hiányokat pótolná.

De még csak 11½ óra volt. Az elnök azt kívánta tehát, hogy pontról-pontra (vagy 180 §) tárgyalják. Nem ment bele az igazgatótanács. Akkor azt indítványozta, hogy vitatkozzanak azon, hogy milyen elvi direktívákat adjanak a bizottságnak. Észrevették obstruáló szándékát és pillanatok alatt két határozati javaslat is készen lett, de hogy hamarabb végezzenek vele, az egyiket, mert tartalmilag egyezett, készítője visszavonta és át lehetett térni arra a kérdésre, hogy mit kell tenni a nyugdíjtörvény revíziója érdekében, amelyen a miniszteriumban már „dolgoznak“, de amelyet nem szándékoznak véleményezés négett a szövetségnek kiadni.

Ellhatározták, hogy *kérni fogják, hogy hallgassák meg őket is.*

Még csak 12 óra volt. Napirendre nem tüzte ugyan, de most eszébe jutott az elnöknek, hogy a fizetésrendezés nem elégítette ki a tanítóságot, azért üdvös volna a szentesítés előtt (!) az agitációt tovább folytatni. A tanácsstagok azonban — amellet, hogy tisztában voltak egy ilyen akció haszontalanságával — konstataáltak, hogy nincs a kérdés a napirendre kitűzve, sem előkészítve, így hát az elnök kénytelen-kelletlen a következő pontra tért. *A tanítói sorsjátékból* a létesítendő betegsegélyző alapjára talán 20.000 korona fog jutni, amikor a tanítóság hozzá nem méltó házalással, koldulással legalább 50—60.000 darabot elhelyezhetett és amikor hajszálon mult (szerencsére — vagy talán szerencsétlenségükre, mert úgy talán egyszer és mindenkorra megölte volna az ilyen irányú agitációt — a főnyeremény a vissza nem küldött sorsjegyek között volt), hogy a betegsegélyző már meglévő készpénzéből kellett volna az esetleges deficitet fődözni. A sorsjáték-rendezésnek silány eredményét — így panaszkodott az elnök — az a 24.000 tanító okozta, akik a nekik küldött 120.000 darab sorsjegyet vissza sem küldték.

Egy óra volt. A református tanítók türelmetlenkedtek. Püspökük várta őket ebédre, de azért nem mozdultak. Mindenki várta az alapszabálymagyarázatot. Az elnökségnek a Tanítóban az volt az álláspontja, hogy a szövetség tanács tagjai közül csak azoknak jár le a mandátuma, akiket három év előtt küldtek ki; a későbbben kiküldötteknek a kiküldetés idejétől számítandó a három évük. Az elnök az igazgató-tanácsra bízta a döntést. Ez azután úgy határozott, hogy az elnökség köteles az új választásokat elrendelni és csak ha valamelyik egyesület most már választó-gyűlést nem tarthatna, úgy kivételesen a nyári közgyűlésen az eddigi kiküldöttek mandátuma érvényben maradhat. Felemás határozat ugyan, de mindenesetre közelebb áll az alapszabályokhoz és a józan észhez, mint az elnökség fölfogása.

Annál határozottabb és egységesebb volt azután döntésük egy másik kérdésben. Abban kellett állástfoglalni, hogy tagja lehet-e az igazgató-tanácsnak vagy a tisztikarnak az, aki nem szövetség tanács tag, vagyis akit valamely tanítóegyesület nem küldött ki. *Egyhangulag* úgy döntöttek, hogy csak a szövetség tanács tagjai foglalhatnak helyet az igazgató-tanácsban és az elnökségben. Így hát Dallos István, polgári iskolai igazgató, pénztáros és Simon Lajos, polgári iskolai tanár, a Tanító szerkesztője és a szövetség főtitkára minden választás nélkül is kibuktak tisztségükből. És ugyanez az elismerés juthat osztályrészül magának az elnöknek is, ha a Budapesti Tanítótestület ki nem küldi. És ahogy mi a fővárosi tanítóság hangulatát ismerjük, nem is fogja kiküldeni.

A jelölő bizottságot az elnök szájaíze szerint állították azután össze, még sem provokált felszólalást. Nem tulajdonított neki senki fontosságot. A tanítóság közvéleménye majd a választáson nyilatkozik meg.

Végül — az eddigi szokástól eltérőleg — az előbbi gyűlés már hitelesített jegyzőkönyvét olvastatta föl az elnök az ülés végén. Ebben van tudniillik egy-két szóval az ő lemondásának bejelentése, de annál bővebben az az egy-két felszólalás, melyben marasztalták és amelyben a működését elítélőket simogatták (ugy általánosságban és nem megnevezve, nehogy baj lehessen belőle) ... ököllel. Azoknak nem árt, az elnöknek meg nem sokat használt ez a megint fölpiszkált görög-tűz.

Most már mindenáron maradni szeretne Moussong ur; de már nem marasztalja még egy-két felszólaló jó barátja sem.

A „Délvidéki Tanítóegylet” elnökválasztása.

Az Uj Korszak nem szokott a vidéki tanító-egyletek ügyeivel foglalkozni, ha csak valami különös — mondjuk — a tanítóságra nézve országos fontosságú események nem teszik azt szükségessé. A vidéki tanító-egyletek mind egy kaptafára működnek. *Az elnökök jó fiúk vagy természetüknél fogva békességesekek, vagy pedig könnyen megalkuszának a tanítói közérdek rovására.* Meg van a rendes udvaruk azokból a kartársakból, akik az elnök pártfogásával itt vagy ott valamelyes előnyt várnak, pl. gyermekeiknek intézeteknél való olcsóbb vagy ingyenes elhelyezését, vagy saját előmenetelük támogatását, néha csak apró liuságuk kielégítését remélik. Az elnökök a fontosabb dolgokra vonatkozólag jó előre meggyeznek a tanfelügyelő urral, aki viszont megígéri és néha meg is teszi, hogy a Wodiáner-díjat vagy valami más egyéb földi jót okvetlenül kitalpal... csak csend, semmi renitencia, mert hisz királyi tanácsos ő is csak úgy lehet, ha kerületének tanítósága nem izgul, nem kellemetlenkedik, nem lázad, nem radikáliskodik, hanem okosan, békésen értekeznek holmi békés természetű pedagógiai tételekről. Elméleti módszertanról, gyakorlati tanításokról, selymentenyésztésről stb. szabad a szavaltat: amde az igazi nagy országos bajokról, például a kevéssé és rosszul fölszerelt, tulzsfolt iskolák következtében előállott általános műveltségéről, a papi befolyás emelkedése folytán mutatkozó vakhit, babona terjesztéséről, a hatóságok napszámért iskolát mulasztó tankötelesekről és más ilyen izgatató kérdésekről már nem lehet értekezni. *A jó elnökök még a főtisztelendő urakkal is* — kiknek a próféta növesse nagyra a szakállukat — mindenkor jó egyetértésben vannak. Gyűlés előtt a misehallgatás csaknem mindenütt kötelező. Bankett előtt és után a főtisztelendő urak küldik forró fohászukat az ég felé az elfáradt, éhes tanítóság ájtatos magabaszálása között. *De még a hatóságokkal is mindig fönn kell tartani a nagy egyetértést;* hogy is ne, hiszen a hatóság is pártját fogja a néptől „üldözött tanítónak”, a tanítóság viszont az egyházi és világi hatalmak örökké tartó, szent és sérthetetlen tekintélyimadásának leghűségesebb propagálója.

Csekély eltérésekkel a legutóbbi időkig így éltek eddig országosra a vidéki egyesületek és közöttük messzire kimagaslott a Délvidéki Tanító-egylet nemcsak tagjainak nagy számánál, hanem tipikus maradiságánál fogva is. Régen három vármegye tanítóságát egyesítette, Krassó azután kilépett és ma már csak Temes- és Torontálmegyének csaknem 2000-et számláló tanítósága alkotja az egyesületet. Jellemző vonása ez egyesületnek, hogy országosdit játszik és mindenképpen el akarja hitetni a világgal, hogy gyűlései nívósabbak, fegyelmesebbek az országos gyűléseknél. Schenk Jakab 25 évi elnökösködése alatt tervszerű taktikával sikerült csaknem teljesen izolálni magukat a nagy, országos ügyektől. Az idén is éppen akkorra hirdetik három napra tervezett nagygyűlésüket — utána szinte több napig tartó kirándulással —, amikor az ország tanító-egyesületeinek parlamentje megalakulását tartja. A közgyűlés Schenk-jubileum lesz az elnök 25 évi tisztségének ünnepelésére. Hónapok óta készülnek rá az elnök udvarában és bizonyára fényes ünnepelés lesz, sok szavaltás, egymás agyba-főbe dicserése. A hét vármegyére szóló nagy ünnep költségeinek előteremtéséhez — úgy hirlük — meg akarják adóztatni a tagokat egy-egy korona erejéig. Lesz areképleleplezés, talán Schenk-szoba-alapítvány, hogy századok múlva is megemlékezzenek a nagy férfuról, aki maga volt a délvidéki tanítóság és a délvidéki tanítóság viszont... Schenk Jakab volt. Az életrajznak és a nagy tetteknek összegezését maga az ünnepelendő elnök 8 ivnyi terjedelemben már átadta fölhasználásra elnöktársának. És van is miért ünnepelni. Temesvárott van az egyesületnek egy fiu-, Nagybeeskereken pedig készül egy leányinternátusa. Évenkénti hozzájárulással minden tag részt vesz ezek fontartásában. Igaz, hogy vannak járáskörök, ahol a tagok nem tudják fölismerni az önségélyben rejülő nagy erkölcsi erőt és a régi nemesség példájára, nem fizetnek; hátraleka nem egynek meghaladja a 100 koronát is. De nem megvetendő az állami segítség sem, amelynek kieszközölése a mindenkori csanádgyházmegyei püspök protekciójával nem ütközik akadályba és ezért viszont az egyesületben minden szabadabb

megnyilatkozás igazi mesteri módon elfojtatik. Példa erre az egypár évvel ezelőtt lefolyt nagygyűlés, amelyen egy fiatal, éretlen, tapasztalatlan tag erősen támadt a szabadkőműveseket és az elől ülő csuhások hada minden mondatához zajos helyesléssel, tapsal tüntetett és az ügyes elnök úgy csinálta a dolgot, hogy senki hozzá sem szólhatott. A fiatal kartársat már a mult évben berendelték egy eldugott kis községből a szolnoki tanfelügyelőséghez és akarki meglássa, belőle hamarosan tanfelügyelő lesz. De az elnökségnek még az is mindenkor sikerült, hogy a gyűlések fuvar- és napidijaira a megfelelő államsegélyt kieszközölje. Pedig ott a délvidéken a járáskörök évente két gyűlést tartanak, ősszel és tavasszal is. Muszáj, mert olyan nemzetiségi vidéken — tetszik tudni — nagy a kísértés.

A személyi előmenetelre is klasszikus alkalmat nyújtott az egyesület. Egyik volt elnöke — akinek az 1904. évi pótlék kiverekedésekor a Délvidéken is nagy hullámokat vert mozgalmat sikerült leszerelnie — előbb tollnok, azután segédtanfelügyelő s most a verseci tankerület vezetője lett... Molnár Józsefnek hívják e nagy taktikust, akinek a pedagógiában való járatlanságáról volt pancsovai kollégái, akiknek volt alkalmuk „szakszerű” megfigyeléseit hallgatni, hihetetlen dolgokat beszélnek s aki mégis tankönyviró lett. Nagy dicsekvéssel emlegetik még a kirándulásaikat is, amelyeket Schenk elnöksége idejében tettek, akinek azonban a legnagyobb érdeme mégis csak az, hogy mindenkiket agyba-főbe üdvözölt, üdvözölt és üdvözölt. A nagygyűlések alkalmával szinte undor volt már hallgatni a sok émelgyős üdvözléseket.

Az ország e legnagyobb vidéki tanítóegyesületének 25 esztendő története nincs tovább.

Az egyetemes kultúra s az egyetemes tanítóság nagy érdekei hidegen hagyták az egyesületet. Pedig voltak szép nekilendülések s vannak fölvilágosult, jövőbe tekintő s a tanítóság igaz érdekeiért sikraszálló kartársak elegen. Különösen a járáskörök elnökei között akadunk nem egy derék harcosra: azonban a Délvidék tanítóságának igazi képe a nagygyűléseken még sem bontakozhatott ki, mert az egyesület életére a klerikális fővezetőség mindenkor rányomta a maga bélyegét. Általánosan elterjedt az a meggyőződés, hogy a klérus szőrös keze volt bent az igazgatásban s ezért a szabadabb gondolatok csirájukban elfojtattak. Az előlön kívül a járáskörökön keresztül belevájkálnak az egyesület „irányításába” Molnár József, a verseci kirendeltség már említett vezetője s a pancsovai kirendeltség vezetője, Bárány Árpád, az Uj Korszak olvasói előtt eléggé ismert akarnok. De beleszól az irányításba minden falu plébánosa és káplánja, akik most a tagokat a kongregációs Mészáros János elnöksége részére akarják meghódítani.

Mészáros Jánossal egy rokonszenves külsejű, nagy, öblös hangú, üres embert akarnak az élre állítani, akiről eddig az ország tanítósága semmit sem tudott, mert soha tanítói ügyekkel nem foglalkozott. (A kongregációs ügyeket nem számítjuk a tanítói ügyek közé!) Három évvel ezelőtt a temesvári fiókkörben mindenáron elnök akart lenni, mert a kongregációban ezt a szerepet kapta. Bár a járáskör Krämer kartársunkat választotta elnöké, a kongregáció fekete lovagjai a választást megfőlebezték és a központi választmány — megsemmisítette a választást. Krämer és a veletartó szabadelvűek erre visszaléptek és Mészáros János így lett ismert név a Délvidéken. Az elnöki állásra ezenkívül még két jelölt van: Mező Dániel temesvári és Lambrecht Péter pancsovai tanítók. Mező valamikor szabadelvűnek indult, tevékeny ember, de folyton lavirozik; olyan, mint a sánta a ferliben. Ma feketének nézik és ha alaptalanul, annak ő maga az oka, miért nem igyekezett eléggé megmutatni magát. Lambrecht Péter pancsovai állami iskolai igazgatótanító ellenben nyílt, őszinte, szabadelvű, nem alkuvó, bátor föllépésű, tapasztalt közéleti ember, aki a tanítói érdekekért kész a poklokkal is megküzdni. Ha a Délvidék tanítóságának sikerül őt elnökké választani s mellé erős, energikus segítő társakat: akkor az ország tanítósága a közös nagy küzdelemben egy igen tekintélyes, erős segítő csapatot nyer a folyton kiújuló fizetésrendezés s a már elodázhatatlan nyugdíj és pragmatikáért folyó csatában. Mert amint igaz az, hogy a legharciasabb tagokból álló egyesületet is harc képtelenné tehet egy tehetetlen elnök (példák erre az Országos Szövet-

ség és az Állami Tanítók Országos Egyesülete), épp úgy igaz, hogy még a legközönyösebb tagokból álló egyesület is élelet lehel s győzelmes csatákba viheti azt egy rátermett ember.

Délvidéki kartársak, vigyázzatok! — *bán.*

112.000

öntudatos, áldozatra kész tagja van ezidő szerint a magyarországi szakszervezeteknek. A napokban jelent meg a *Magyarországi Szakszervezeti Tanács* mult esztendőről szóló jelentése s abból idézzük olvasóink okulására és lelkesítésére a következő nagyszerű adatokat.

Volt az országban tavaly 29 országos szövetség, 883 szakcsoport és 11 helyi egyesület. Az országos szövetség közül legerősebbek a vas- és fémmunkások szövetsége 26.723 taggal, az építőmunkásoké 16.639 taggal, a famunkásoké 12.239 taggal és a nyomdászoké 10.861 taggal.

Bevételük volt összesen 2,875.000 korona, kiadásuk 2,202.000 korona, vagyonuk az év végén 3,197.000 korona. Kiadásukból segélyekre jutott összesen 840.000 korona; a tagok művelésére (oktatás, szaklapok, könyvtár) 201.000 korona; a tagok jogvédelmére 42.000 korona, agitációra 87.000 korona; ingatlanok vásárlására, adósságtörlesztésre 509.000 korona; lakbérékre, irodai és kezelési költségekre 420.000 korona stb.

Nagyon érdekes adatokat tartalmaz az egyes szakszervezetekről szóló részletes kimutatás. Így például a 10.861 tagot számláló nyomdászszakszervezet segélyező egyesülete egymaga 64.214 koronát költött az elmúlt évben könyvtárra és szaklapokra, ezenkívül 15.456 koronát oktatásra. Önművelésre a nyomdászok költenek legtöbbet. Utánuk következnek a famunkások 36.380 korona kiadással, melyből csak szaklapokra 22.022 koronát költöttek. A vas- és fémmunkások hasonló kiadásai 27.130 koronát tettek ki. Ebből oktatásra 7653 koronát fordítottak. Ezek csak szorosan az önművelésre fordított összegek. A tagok anyagi segélyezésére fordított összegek természetesen sokszorosan nagyobbak. Így a nyomdászok munkanélküli segélyre fordítottak 125.417 koronát, utassegélyre 23.037 koronát, betegsegélyezésre 291.196 koronát, özvegy-, árva- és rokkantsegélyre 127.189 koronát. Ezenkívül ez, a magyar tanítók létszámának alig harmadrészt számláló szervezet emelt Abázzsiában 340.000 korona költséggel egy olyan szanatóriumot, amely építési és berendezési tökéletességével szinte páratlanul áll a maga nemében. Ezeket a szép eredményeket elérik tagjaik tulságos megterhelése nélkül. Így a nyomdászoknál egy-egy tagra az elmúlt évben 68 korona teher jutott. Ennek fejében biztosítva volt számukra a segély betegség vagy munkanélküliség esetére, sőt gyermekszületés esetére, szükség esetén a szanatóriumi kezelés, rokkantság esetén a támogatás és a családfő kidöltével a hátramaradtak gyámoztatása.

Érdekes a jelentésnek az a része, amely a bányászokról szól. Ezek a magyar munkásoknak leglelketlenebbül kizsákmányolt csoportja. Országos szervezetük nincs. Erre irányuló kísérleteket mindenképpen megghiúsítják. Gyűléseiket betiltják, alapszabályaikat nem hagyják jóvá. Helyzetüket így festi le a jelentés: „Oly nyomorult viszonyok között dolgoznak, annyira rabjai a bányatulajdonosoknak, hogy minden eszközt megragadnának, csakhogy helyzetükön segítsenek. De bizony néhány bányatelep kivételével, eddigi kísérletezéseik eredménytelenek maradtak. Ugy vigyáznak a bányarabokra, annyira féltik őket, hogy idegen embert, különösen budapestit, a közelükbe se eresztenek, nehogy ez fölvilágosítsa őket. Minden bányatelep csendőrökkel van megrakva, akiknek első kötelességük, hogy a bányaraboktól, az ugynevezett idegen elemet távollartsák. A szolgabírák szintén a bányatulajdonosok szolgálatában állanak és a bejelentett gyűléseket nem veszik tudomásul, sőt denunciaciókra a bejelentőket mint „veszedelmes izgatókat“, rendszeren elbocsátják. De megtörtént az is, hogy a bányászoknak küldött fölvilágosító iratokat a posta fölbontatlanul visszaküldte.“

Hasonlóképpen mindent elkövet az agrárius uralom a földmivelő munkások szervezkedésében ellen. A hatos napszám föntartása érdekében elkobozza a közigazgatás az egyesülési jogot s

minthogy a földmivelő munkások szervezkedése érinti legközelebről az agráriusok zsebét, tehát ezeknek az egyesülését is mindenképpen lehetetlené teszik. Így érthető meg az, hogy az ország óriási mezőgazdasági proletariátusából nem egészen 5000 volt szervezetben tömörítve.

A szakszervezetek munkaközvetítéssel is foglalkoztak; a lefolyt év alatt 58,600 tag keresett náluk munkát és ezek 83,53%-ának szereztek alkalmazást.

Ezek a számok így magukban véve is nagy eredményekről, szép sikerekről beszélnek; valódi jelentőségüket azonban csak akkor méltányolhatjuk igazán, ha megdölgünk, hogy ezt az országos munkát, a nagy adminisztrációt s a roppant nagy összegű pénzkezelést minden hatósági támogatás nélkül, sőt sokszor egyenesen a hatóság zaklatásai ellenére, csupa földhöz ragadt szegény ember végezi. Micsoda nagy erkölcsi erő, mennyi lelki emelkedettség rejtezik e száraz, hideg szám adatok mögött!... Jó nekünk, elnyomottaknak és föltörékvtöknek a zsarnokok beestelen korrupcióját és az eltiportak nemes szolidaritását így egymás mellett látni. Vigasztal az és reményt ad.

HIREK.

Becsapták az óvónöket. A közoktatás munkásai közül a legterhesebb munkát az óvónök végzik s ezért az ő nehéz és igazán lelkiismeretesen végzett munkájukért a leggyalázatosabb bért kapják. Hatszáz korona az évi fizetésük. A tizennégy éves pesti cseléd is kap ennyit s nincs a társadalomnak az a legprimívebb munkát végző munkása, aki ekkora bérrel megelégednék. Csak az óvónöknek adnak ennyit; ezeknek a lelkes nőknek, akikről tudják, hogy sem közvetlenül, sem közvetve semmiféle politikai hatalmuk és befolyásuk nincs. Ezekről az uralkodó osztályoknak nincs mit tartaniok, hát semmibe se veszik a jajgatásukat, a zokogásukat. Micsoda szívet hasogató hangon írtak lapjukba, nyiltlevelezték Zichyvel, „ha istent ismer“, segítsen rajtuk. Hiába. Most aztán fölött az óvónök budapesti közgyűlésére a status fele; valami nagyot akartak, tüntetni, követelni akartak — és tartottak egy szép, megindító óvodai ünnepélyt, amely után deputáltak a miniszternél. A fizetésükről szó sem esett, az nem volt a gyűlés tárgya. Egy eldugott mondatban sejtette a titkári jelentés, hogy talán jövőre lesz — valami.

Tanítótársaim! Ne csodálkozzatok ezen a rut jätékon, amit a gyöngé nőkkel szemben üttek. Méltóságos és nagyságos vezetőik vannak, hát mit lehet ezektől a függő emberektől várni? Világosítsátok föl őket, hogy válasszanak maguknak elsősorban is radikális vezetőket, lépjenek be a nők radikális egyesületeikbe, a tanító-egyletekbe, politizáljanak ők is, agitáljanak a faluban ők is a népjogokért. Gyűléseiken hozzanak radikális határozatokat, „botránkoztassák“ meg az új kegyelmes urat egy tüntető budapesti sétával stb. Ha élni tudnak, ha mozgolódn tudnak, akkor lesz kenyerük; ha továbbra is csak deputálnak, kilineselnek, jóindulatot koldulnak, koldusok maradnak, nyomorogni fognak, míg azt testük-lelkük csak kibírja.

Tanítók, erre tanítsátok meg óvókartársaitokat! *Egy feminista óvónök.*

A mindentudó isten nem ért magyarul, ezért kellett dicsó magyar kormányunknak hazaárulásra vetemedni s meggyalázni a magyar nyelvet. Törvényjavaslatot nyújtott be, amely szerint ezentul az új görög-katolikus püspökség területén létesítendő magyar egyházmegeében ó-görögül konferálnak a hívek az ő istenükkel. És erről mondja a kormány, hogy „a görög-katolikus magyarság hitéleti baját orvosolja“ az új törvény.

A törvényjavaslat így hangzik: „A hajdudorogi görög-katolikus egyházmegeének föllállítása törvénybe iktattatik és ezen egyháznak mindenkor püspöke az 1885. évi VII. törvények 7. szakasza értelmében a förendházi tagság jogával ruháztatik föl.“ Az indokolás szerint a görög-katolikus magyarság e hitéleti bajának orvoslását egy új görög-katolikus egyházmegee föllállítása által többször sürgették a törvényhozás előtt elhangzott fölszólá-

lások. A nehézségek azonban, amelyek ezen kívánságok megvalósulása elé gördültek, csak akkor váltak elháríthatóvá, midőn a kormány az ó-görög nyelvnek, mint az új egyházmegeében használandó liturgikus nyelvnek alapjára helyezkedve, kezdte meg a tárgyalásokat az apostoli szentszékekkel. Az apostoli szentszék az ó-görög nyelvnek liturgikus ténykedésekben való használatához hozzájárulván, a király 1912 május 6-án kelt elhatározásával a hajdudorogi görög-katolikus egyházmegeét föllállította.

A magyar csak magyarul tudott, a lelke magyar liturgiát kívánt és kapott — ó-görögöt, amelyet épp úgy nem ért meg. Hát furcsa véleményvel van az az apostoli szentszék a mindentudó istenről, aki megtanult szerbül, oláhul, csak épp ezt a barbár magyar nyelvet nem tudja megérteni. Hogy a szentszék így vélekedik, az hagyján, de a magyar kormány törvényt hoz róla. És akkor mi még azt akarjuk, hogy az oláh meg a szerb tanuljon meg magyarul.

A „kenyér és korbács“ híres szerzője most nagy hévvel mesterkedik az állami tanítók leigázásán. Vármegyénként külön szervezeti az állami tanítókat s ki akarja szakítani őket az általános vármegyei tanító-egyletekből, vagy ha nem lehet, azon belül kényszeríti őket, hogy (a tanfelügyelők utasítására és éber szemmelátásával) minden radikális mozgalmat törjenek le. Mondani sem kell, hogy a besugók vallásérkölesös jutalmakban fognak részesülni, a mozgékony elemeket pedig, miután kerékbe törni, karóba huzni nem lehet őket, hát áthelyezésekkel, fegyelmeikkel s egyéb hathatós modern kinzó eszközökkel fogják a „javulás“ útjára téríteni.

Nagyon naiv ember az a nagyságos tanító-csemete, ha azt hiszi, hogy a tanítómozgalmakat durva erőszakkal le lehet törni. Minden erőszak csak fokozottabb ellenhatást szül s az így támadt jótékony radikális szellem az iskolaügy és a tanítók helyzetének javulását fogja siettetni. Csak rajta, rajta!

Nyugdíj — családföntartó asszonynak. Hol vagyunk mi még egyes északamerikai államoktól? Ohio állam most törvényt hozott, amely szerint az előzvegyült családföntartó anyák nyugdíjra tarthatnak igényt. Különös véletlen, hogy az első asszony, aki joggal kér nyugdíjat Ohio államtól, magyar nő: a neve Rác Zsónné. Ráczné Addams bírónál nyújtotta be a kérvényét s ügye már elintéztet is nyert. Ráczné férje egy hónappal ezelőtt halt meg a clevelandi City Hospitalban tüdővészben és nagy szegénységben hagyta hátra feleségét és öt gyermekét. Kati, Zsófi, Teréz, Rózi, János az apróságok neve; a legidősebb 9 éves, a legfiatalabb 6 hónapos közülük. A szegény család az East 83. utca 2867. szám alatt lakik. Rácznénak havi 43 dollár (215 korona) jövedelme lesz, mert a törvény 15 dollárt engedélyez az első gyermek és 7 dollárt minden további gyermek után.

A szegény magyar tanító fájó szívvel gondol a boldog amerikaiakra. Micsoda kolduspénz az ő nyugdíja, felesége és árváinak özvegyi és kegydíja az amerikai asszonyéhoz képest! A terhes munkában elaggott sok szegény kartársunk egy évi nyugdíja sem sokkal több annál, amit az ohioi asszony egy hónapra kap. Talán a mi dédmokáink se érik meg, hogy nálunk amerikai közállapotok legyenek.

Költő-tanító. Porse Vilmos pancsovai állami iskolai igazgató, kinek már több kötet költeménye forog közközben, *Hullámok* című 11 ives új verskötetére hirdet előfizetést. Ára füzve 2 kor., tanítóknak 1 kor. Megrendelhető a szerzőnél postautalványon.

Papok tükre cimen akár külön lapot indíthatna az ember, annyi szenny gyülik össze az ő erkölcsiükről, vagy az ő hitük szerint: vallásérkölesükről. Az Aradi Közlönyben olvassuk a gyulavarsándi volt áll. igazgató-tanító elbeszélését az ottani r.-k. plébánosról. Ez a plébános ebben az oláh-magyar faluban azzal izgatott az állami iskola ellen, hogy az *vallástalan intézmény*, „melyben ugy nőnek föl az emberek, mint a vadak, mert istent nem ismernek“. A tanító ezért feszületet szerzett s azt föl is állította az állami iskolában, hogy ezzel a pap izgatásait ellensúlyozza s az iskolát benépesítse. A vallásérkölesökben fölszentelt férfiú erre még nagyobb dühbe gurult (hogyné, hiszen így az állami iskolában, ha mindjárt fizetésért is, de hittant kellett volna tanítania, amely munkától őfőtisztelendősége fázott!) s most már a tanító ellen is izgatott. „Ekkor összeszedtem a plébánosról minden csunya adatot s egy maró, erős rópiratot intéztem a csanádi püspökhöz. Ami rosszat egy emberről, ami csunyát egy papról írni lehet, az mind benne van abban az iratban.“

A püspök még csak vizsgálatot sem indított fölmentette a plébánost a vádak alól, ellenben ellenem, a tanító ellen, a püspök fegyelmi följelentést tett a kultuszminiszternél, de a fegyelmi választmány engem egyhangulag fölmentett. És ez a megbélyegzett plébános tovább lekipásztorkodik Gyulavarsándon. Így világosítja föl a püspök és a plébánosa a népet a szent valláserkölcsek kivoltáról. Jól is van ez így!

A kultúra és a bika. A *Népszavában* olvasuk: Szomorúan mulatságos vagy mulatságosan szomorú históriát jelentenek Csanádalbertiről. Csanádalberti kulturája és a bika szorosan egymáshoz tartoznak már évek óta. Egy időben a tanfölgyelőnek kellett kilakoltatni a község bikáját az iskolából, ahová istálló hiányában bekvártélyozták. Már ez egymagában is bizonyosága annak, hogy Albertin a bika előbbre való volt, mint a kultúra. Most azonban egy szegény özvegy asszony sanyit meg ezt az elsőseget, a községi óvónő, aki már három hónap óta egy krajcár fizetést nem kap a községtől, épp a bika miatt. Azt mondja ugyanis a böles kupaktanács, hogy addig, amíg a bika ára nincs kifizetve, egy vörös krajcár sem adódik a kulturára. Előbb a bika, aztán a kultúra. És nem is kap szegény óvónő fizetést az alberti község pénztárából három hosszú hónapja. Jó maga és szegény gyermekei nélkülöznek, éheznek, míg az illatos szénát ropogtató községi bika fölényesen bögi le az alberti kultúrát.

Tömik a papzsákot! A miniszterek változhatnak a magyar kormányzásokban, de ennek a kiváltságos parlamentnek minden kormányánál marad a régi jelszó: a valláserkölcsei szellem. Csak ebben a szellemben nevelvén a népet, lehet az ő önző uralmukat föntartani. Ezért aztán milliókat és újabb milliókat áldoznak közpénzeinkből kimondottan felekezeti célokra. Nincs tehát azon semmi csudálni való, ha *Jankovics Béla* miniszter ur is az első szóra 100.000 koronát ígért be a szászvárosi küldöttségnek, hogy abból az evangélikus felsőiskola épületét fölépíthessék.

Bezzeg nem volt ilyen bőkezű az óvónőkkel szemben! Mikor velük szóba állt, rögtön a plafónig meredeztek közte és az óvónők között azok az államháztartás egyensúlyát megőrző falak, amelyekről nem lehetett meglátnia az óvónők siralmas helyzetét.

De az egyház, az más! Az valláserkölcsei intézmény, arra van pénz, arra kell pénznek lennie, mert az az ő uralmuk egyik bázisa. Vajjon megértik-e ezt az óvónők?

A tanítók fizetésrendezéséről szóló törvény még nincs szentesítve s így végrehajtására az ősz előtt már alig kerülhet a sor. A végrehajtás előkészítésével a kir. tanfölgyelőségek vannak megbízva, akik minden tanító javadalmazásáról külön ívet terjesztenek föl a miniszteriumba, ahol azokat revideálják. Ez a munka a központban hónapokig is eltart s éppen ezért a tanító érdekében áll, hogy minden okmánya rendben legyen; különösen a javadalmazási jegyzőkönyvek, díjlevelek. Akinek hiányosak az okmányai, az ebben az évben aligha kaphatja meg azt a kevéske összeget is, amelyre esetleg joga van. Ennyit mondhatunk a sokféle kérdészkódésekre, melyekkel hozzánk fordultak. Egyébként is a kir. tanfölgyelőségek megadják mindenkinek a szükséges fölvilágosítást, utmutatást. Tessék tehát elsősorban is bizalommal oda fordulni.

A szerb tanítók és a választójog. A budai és bácsi szerb egyházmegye tanítótestületei Zomborban gyűlést hívtak egybe, amelyen a radikális tanítóság a választójog dolgában is állást akart foglalni. A vezetőség tudomást szerzett a dolgról és hirtelen elhalasztotta a gyűlést.

Mindig mondtuk, hogy az egyház — minden egyház — fölkejtői szélhámoskodnak a krisztusi szeretet tanával. Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat! ezt a szép gondolatot ők csak akkor érvényesítik, ha az a felebarátjuk — pap. De a radikális tanítóság minden presszió ellenére is sikra száll és agitál a népjogokért, mert azt akarja, hogy minden ember — ember legyen, emberi sorsban, emberi módon élhessen, hogy munkájából mindenki meg is élhessen. Ezt csak a demokráciával érhetjük el, azért kell ma minden erőnkkel az általános, egyenlő és titkos választójogért küzdenünk. A radikális szerb ta-

nitók nem nyugszanak addig, míg egyesülettük ebben az irányban állást nem foglal.

Jönni fog a gyűlés, jönni fog a határozat. — **d. Alkohol és politika.** Ez a kettő hazánkban együtt jár. Az uralkodó osztály hatalmának alapja — a pálinka, a bepálinkázott „választók” megvásárlása. A „Világ” című lap körkérdezt intézett e tárgyban néhány tudós és politikushoz; dr. Jászi Oszkár, lapunknak is munkatársa, eképp nyilatkozott:

Minden komoly alkoholelles propaganda elképzelhetetlen egy olyan kormány részéről, melynek egyik főjövédelforrása épp e méregnek árusítása s melynek politikai uralma megvett és alkohollal elkábított tömegek szavazatán alapszik. Annál inkább erkölcsi kötelessége volna a progresszív politikai pártoknak és szervezeteinek az, hogy az antialkoholizmus ügyét felkarolják, lévén az nálunk nemcsak egészségügyi és erkölcsi, hanem politikai és közszabadsági kérdés is. Minden az alkoholizmustól elbódított ember egy-egy új erőforrás a becsületes szociálpolitika és kulturpolitika javára. Az a rengeteg borba, sörbe, pálinkába levezetett elégtelenség, elkeseredés vagy kétségbeesés, mely ma kizárólag a korcsmárosok és az osztályállam zsebet hizlalja, egyszerre hatalmas mozgási energiává alakulhatna át iskolák és munkásjelítési intézmények létesítésére, egy tisztultabb és nemesebb élvezetkór táplálására.

400.000.000 kor., szóval négyszázmillió korona! Ennyibe került nekünk az elmúlt háborus válság, az októbertől májusig tartó háborus feszültség. Ennyibe került a bécsi külpolitika hivatalosan, de sokkalta több százmillió korona az, amit egyesek vesztek, amit még néhány éven át fog az ország közgazdasága megcsínyleni. A háboru már akkor is borzalmas pusztítást visz véghez, ha ki sem tört, ha meg sem született. Micsoda kulturát, mennyi kulturális intézményt lehetett volna ezekből az elherdált milliókból létesíteni és támogatni! Hát mehet ez így tovább? Tűrhetik ezt a civilizált népek milliói?! A háboru és a háborus előkészületek és a háboru azt mutatják, hogy a mi kulturánk nem igazi kultúra, hogy a mi erkölcsünk messze esnek az igazi emberi erkölcsöktől s hogy ez a mi tökéletes társadalmunk nem az az igazi emberi társadalom, amely az emberi méltóságnak és mindenki boldogulásának megfelel. A közelgő iskolai „békenapon” érdemes ezekről gondolkolni s a háborus előkészületek és a háboru borzalmairól megemlékezni...

A norvég nők választójoga. A norvég storting alkotmánybizottsága egyhanguan elfogadott egy törvényjavaslatot, amely a nőknek megadja az általános választójogot a férfakkal egyenlő feltételek mellett. Az országgyűlési választók száma ezáltal 225 ezerrel fog növekedni. A norvég asszonyoknak már 1907 óta általános választójoguk van a községi választásokon, most pedig így minden téren teljes jogu polgárokká lesznek. Az alkotmánybizottságnak egy szocialista tagja azt a javaslatot fogja a parlament elé terjeszteni, hogy a választójogi korhatárt 25 évről 21-re szállítsák le.

A mi Frommer-pisztolyokkal őrzött álparlamentünkben még a *Tisza-Lukács* közpénzen szerzett legényei duhajkodnak s egyelőre kevés reményünk van ahoz, hogy minden fölött honpolgár hozzájusson legegyszerűbb polgári jogához, a választójoghoz. De ha mi tanítók lankadatlanul s a győzelembe vetett erős hittel agitálunk a népjogokért, ennek az időnek eljövételét siettetni tudjuk. Mert Magyarországból mindenféle gyilkoló fegyver ellenére is kulturálatlan kell teremteni és fogunk is teremteni!

A tuberkulotikus betegek hazája a mi országunk. Olyan ijesztő mértékben terjed nálunk a tüdővész s oly retentő számban szedi áldozatait, hogy törvényt kellene hozni a vész megakadályozása érdekében és erélyes akciót indítani a község fölvilágosítására, hogy az tudjon és siessen védekezni ellene.

Ehelyett a belügyminiszter lelkiismeretét megnyugtató rendeletet ad ki a *sulyos* tuberkulózisban szenvedő betegek kötelező bejelentése tárgyában. Előre megmondjuk, hogy ez az intézkedés is *paprosrendelet* marad. Mit várhatunk a magyar hatóságoktól, mikor a miniszterium is *sulyos* betegekről beszél, mintha nem tudná, hogy a tüdővész csak akkor gyógyítható, ha a kezdet kezdetén veszik ápolás alá a beteget, ha akkor világosítják föl őt és környezetét a továbbfertőzés veszedelméről. Ha már *sulyos* a baj, akkor már végigfertőzött a beteg ugyszólván minden arra hajlamosat, ő pedig csaknem bizonyosan megérett a föld ölének. Ezért nem ér semmit a „sulyos betegek” bejelentési kötelezettsége. Minden tisztí orvosi hivatal területén kell dispanzereket, tüdőbeteg-

gondozó ingyenes rendelest tartni. Azután szaporítani a szanatóriumokat s különösen ingyenes szanatóriumi ápolásban részesíteni a közhivatalnokokat, mert ezek megfertőznek mindenkit, akivel érintkeznek. Ilyen elsősorban a tanító. S mégis, alig van a V. K. M.-nek 8—10 szanatóriumi alapítványi helye. Minden pénzt ráköltötte a papokra és a kongregációk fényes internátusaira. A tüdővész tanító a büzhödt falusi tulzsufolt iskolában tanít és fertőz tovább. Ezért nem ér a gyakorlatban semmit az a legujabb ren dele, melynek veleje ez:

1. A bejelentés kötelező minden községben egyaránt, ha tüdőszorvadásban, gégesorvadásban vagy nyílt mirigy- és csonttuberkulózisban szenvedő egyén elhal.

2. Törvényhatósági és rendezett tanácsu városokban, járási székhelyeken és mindama községekben, amelyeknek közalkalmazási orvosuk van, a bejelentés kötelező haláleseteken kívül akkor is, ha az I. pontban föl sorolt betegek lakást változtattak vagy a lakásból a beteg kórházba vagy egyéb gyógyintézetbe távozik.

3. A bejelentés kötelező továbbá, ha a nyílt tüdővészben, gégesorvadásban vagy mirigy- és csonttuberkulózisban szenvedő beteg a másokkal együtt sűrűn látogatott vagy lakott helységben embertársait veszélyezteti s ha ilyen eset iskolákban fordul elő, még pedig akár a tanszemélyzet, akár a tanulók között. A bejelentések megtételénél az a szilárd alapelv irányadó, hogy minden bejelentés szükségképpen hatósági beavatkozást von maga után. A bejelentés után az illetékes hatóságnak intézkednie kell a szükséges fertőtlenítés iránt. A bejelentésnek kettős a célja. Egyfelől a betegről való lehető gondoskodás és részére hatósági támogatás kieszközlése, másrészt pedig a kellő orvosi utbaigazítással az egészségesek megóvása. Az orvosok tapintatos eljárása és jóakaratu fölvilágosítása többet használhat minden kényszerintézkedésnél.

A testvéri szeretet és az egyház joga.

A Somogy megyei Általános Tanítóegyesület Szigetvári Járaskörének Szulimánban legutóbb lefolyt tavaszi közgyűlésén Novák Gyula kartársunk „A tanító teendői a jövőben” címen tartott előadást. Előadásában a közoktatás államosítása mellett foglalt állást. Nem tetszett ez a tanítógyűlésen jelen volt egyik papnak. A felebaráti és testvéri szeretetre hivatkozva kívánta, hogy ne bántsák a tanítók az egyház jogait. Az egyháznak iskolaföntartó jogát szerzett jognak mondtotta.

A vita hullámai áterjedtek a megyei sajtóra és Novák Gyula a „Dél-somogy” hasábjain válaszol a tanítók dolgába kotnyeleskedő páternek. Érdekes válaszából közöljük a következőket: A tanítók testvéries összetartásának nagy akadálya az, hogy közös hazánknak egy közös egységbe tartozó tanítói helyett vannak felekezeti, községi és állami tanítói. A felekezetek között van még egy jó néhány elnevezésű tanító (rk., gk., ág., ref., izr. stb.). E széttagoltság, mely egyedül a papok érdekét szolgálja, csak gátolhatja a mi anyagi és erkölcsi érdekeinkért folytatott harcunkban az egységes föl lépést. Nekünk, tanítóknak tehát létezőnk, hogy ez a széttagoltság megszűnjék, melynek egyedüli módja az államosítás. Így lesz nálunk, tanítóknál, megtestesítve a papok szent jelszava, az „egy akol és egy pásztor” eszméje.

Az egyházaknak a régmúlt időben a kultúra terjesztése körül szerzett érdemei nem adnak jogalapot az iskolaföntartás jogának beláthatatlan időköz történi kisajátításához. Állítása igazolására — egyházi emberrel lévén dolga — a bibliai hűtlen sáfárra utalt. Ez, míg urát hűséggel szolgálta, jogaiban, vagyonának kezelésében s tisztességes javadalom élvezésében meghagyatott. Midőn azonban ura jövedelmét önös céljaira pazarolta el, ura őt elesapta.

Most pedig — írta tovább Novák — a bibliából menjünk át a történelembe! Mindenki tudja jól, hogy első királyaink a püspöki és különféle rendfőnöki birtokokat hadi és kulturális célokra ajándékozták. Abban az időben meg is felelték főpapjaink a rájuk bízott föladatoknak, mert a haza védelmére katonaságot tartottak, népének művelésére pedig iskolákat, templomokat építettek birtokaik jövedelmeiből. És ma hol vagyunk?

A püspököknek a katonasághoz legfőlegb annyi közük van, hogy háboru előtt áldást adnak rájuk; nyilván azért, hogy minél több embert lemészárolhassanak s így a győzelmet biztosítsák. Az iskolákat és templomokat ma a végtelenségig megadóztatott polgárok keservesen szerzett filléreiből építik. A püspök pedig legfőlegb nagy kegyesen aláír egy gyűjtésre buzditó fölhívást. Néhanapján 100—200 koronát is ajándékoz egy kultur-intézetnek leginkább azért, hogy a hozzá közelálló lapok dicsőítmuszokat zengjenek kulturérzékéről és áldozatkészségéről.

De hová lesznek a birtokokból befolyó milliós jövedelmek? Aki nem tudja, nézzen meg egy püspöki udvartartást! Világi fejedelmi udvartartást visznek a bibliai szegény halászok egyházi utócai.

A régi időkben az egyházak jó sáfárjaik voltak uroknak; az országnak. Helyén volt tehát jogaikat is élvezni. Ma elpazarolják urok javait önös céljaikra. A hűtelen sáfárokat el kell csapni. Hogy azonban éhen ne haljanak, adni kell nekik a hűtlenül kezelt milliókból például 12—24 ezer korona évi jövedelmet. A többiből pedig emeljenek „a csilalogóig érő kulturát”!

Mit gondol Tiszteletelendőség, — kérdezi végül kajánul a mi okos Novák kartársunk — képes volna egy nőten (?) püspök egy-maga megélni annyiból, amennyiből 10—12 tanítócsaládnak kell megélnie? ... A papocska még nem válaszolt!

A szerelmes plébános és az elcsapott tanítónő.*

Érdekes és igaz történet a sándoregyházi plébános némely viselt dolgairól, a papi csizma alá típot iskolaügyről meg egy elüldözött tanítónőről. — Benne van ebben a dologban a kir. tanfőlügyelő is. — Mit szól mindezekre Glattfelder püspök?

Bevezetés: A sándoregyházi iskolaügy.

Torontál vármegyében, a pancsovai tanfőlügyelői kirendeltség területén, van Sándoregyháza község, amelynek iskolaügye bennünket ezuttal különösen érdekel. Illó félelemmel nyulunk hozzá ehhez a dologhoz, mert a kerület kir. tanfőlügyelője, nagyságos Bárány Árpád ur, egy cikkünkért már a sajtóbírótság elé citáltatott bennünket, ahol most éppen befejezéséhez közeledik a vizsgálat, úgy hogy — ha a bíróság nem késedelmeskedik nagyon — az esküdtpolgárok nem sokára a becsületrend lovagjává üthetik a nagyságos urat. De mi mégis csak kitesszük magunkat egy újabb sajtóbírótsági eljárásnak, remélvén, hogy sikerül a magas miniszterium figyelmét a pancsovai tanfőlügyelőség területére irányítani, aminek esetleg egy kis takarítás lesz a vége.

Tehát Sándoregyházán állami iskola van, hat tanító. Ezidő szerint azonban csak három tanító működik benne, akik közül az egyik (Jancsóné) állandóan gyöngélkedik; tulajdonképpen tehát csak ketten tanítanak, úgy hogy egy-egy osztályra hetenként csak egy-két napi tanítás jut, a többi gyerek az alatt züllik. A nagyobb gyermekek egy része egyáltalában nem jár iskolába. Az V. és VI. osztályú tankötelesek közül 18 be sem iratkozott, a tanfőlügyelő pedig — mikor a tanítótestület erőlyes intézkedést sürget — formákba kapaszkodva, feldönti a tanítótestület határozatait.

Hogyan lehetséges ilyen állapot a m. kir. állami népoktatás nagyobb dicsőségére?

Martin Filöp tanító már a negyvenkettedik évét szolgálja, de — várva a fizetésrendezést — nyugdíjba menni még nem akar, hanem hosszas szabadságon van; ezalatt züllik az osztálya. Halásznő újabb és újabb szabadságolásokhoz jut, holott a miniszter már tavaly a nyugdíjbizottság elé utasította. Lévyt — mint a *Népszava* bepörölt cikke már elmondta — tanfőlügyelői üldözés juttatta Sándoregyházára és az a beteges, üldözött ember már két éve, amióta ott van, nem bírja rendesen elvégezni a dolgát. Szép iskolázás folyhatik ottan! Az bizonyos, hogy a hatodik osztályt nem sok íu fogja sikeresen elvégezni. Annál jobb: így legalább még a Tisza István választójoga szerint sem lesz szavazatuk.

Az elcsapott tanítónő.

Ilyen állapotok között történt, hogy Bárány tanfőlügyelő április 19-én statáriális uton elcsapta Boruch Margit helyettes tanítónőt,

* Ezt a cikket a *Népszava* folyó évi május hó 8. számából vettük át.

aki miniszteri jóváhagyással volt alkalmazva. Két héttel előbb a segédtanfőlügyelő meglátogatta Boruch kisasszony osztályát, a tanítónőt megdicsérté szorgalmáért, osztályát pedig „jeles”-nek minősítette. Mégis elcsapták rövid uton. Még 14 napi fölmondást sem kapott, ami a szeszélyes naccságák meg-rugdalt cselédjeinek is kijár. Egyszerűen kidobták és 76 gyermek tanítónő nélkül maradt.

Micsoda bünt követett el a szorgalmáért megdicsért és jeles eredményt fölmutató tanítónő? A hivatalos megállapítás szerint: a gondnoksági elnöknek *megtagadta az engedelmességét*. Tudni kell ugyanis, hogy az állami tanítók fölé a fanítás dolgaihoz nem értő, laikusokból álló helyi hatóságot — mint az örültek és tékozlók fölé szokás: *gondnokságot* — nevez ki a miniszterium. A gondnokságnak tagja minden helybeli felekezet *lelkésze* (állami iskolákról van szó!), továbbá megfelelő számú kormánypárti kortes, Sándoregyházán a községi jegyző az elnöke a gondnokságnak. Ezzel az urral szemben tagadta meg az engedelmességét a tanítónő.

De hogyan? A papnak — akinek a szerepléséről alább léssen szó — iskolaügyben baja támadt a tanítónővel, aki nem engedte meg neki a tanórarend önkényes fölforgatását. A pap, aki kereste a veszekedést — később majd megtudjuk, hogy milyen érzelmektől hajtva — szaladt a gondnoksági elnök urhoz, ez meg szóbeli üzenettel, a kisbíró útján, az irodájába citáltatta a kisasszonyt. A tanítónő tudta, hogy a jegyzői irodában, a pap jelenlétében, le akarják szidni, meg akarják alázni, tehát arra az állápontra helyezkedett, hogy neki a *jegyzővel* semmi dolga sincsen és a nagyhatalmu férfinak ezt az írásbeli üzenetet küldte a kisbíróval: „T. Elnök ur! Kérem, ha valami elintézni valója van velem, tessék ezt írásban közölni. Tisztelettel stb.”

Ez volt az engedelmesség megtagadása. Tegyük föl, hogy ez bün. Tegyük föl, hogy minden tanítónak és tanítónőnek kötelessége kisbírói szóbeli idézésre a jegyzői hivatalba sietni és a gondnoksági elnök-jegyző ur előtt térde borulni. annak megalázó dorgálásait alázatosan zsebre venni. De ha így van is: a megdicsért jeles tanítónő, aki ezt az engedelmességét megtagadta, ezzel olyan súlyos bünt követett el, amiért rögtönös elcsapás jár? És az iskola érdeke, a gyermekek érdeke: az mind eltörpül a megsértett gondnoksági-elnöki tekintéllyel szemben?... Reméljük, hogy a miniszterium hamarosan elő fogja léptetni a jeles férfit, aki ilyen emelkedett szempontból fölügyeli a tant.

Ami a történetet megelőzte.

Levél a püspökhöz.

Az ember megdöbbenve kérde: hát ilyen kurtán-furesán lehet egzisztenciákat tönkretenni? Hát a szeretet papja és a közköztudású állami gondozói olyan emberpusztítók és iskolarontók, hogy egy nevelésügyi csekély-ségért legázolnak egy embert és beletipornak az iskola életébe?... Nyilvánvaló, hogy azokat a nemeskeblű férfiakat valami nagyobb ok fűtötte, mint az a kis cédula. Hogy mi, azt megtudjuk abból a panaszos levélből, amelyet Boruch Margit tanítónő *Glattfelder Gyula püspöknek* 1913 április 14-én írt, de csak május 4-én küldött el ajánlvá.

A levélnek három darab melléklete van. két bizonyítvány és egy vers. Az első bizonyítványban az *esztergomi érseki nőnevelő-intézet* 24—910. szám alatt tanúsítja, hogy ott B. M. kisasszony, mint tanítónő, hat esztendőig „kifogástalan ügyességgel, nagy szeretettel és szakértelemmel tanított és minden évben kitünő eredményt mutatott föl előjáróinak teljes megaláztatására.” A másodikban a nyirkarászi róm. kath. *lelkész* B. M. kisasszonyt, az ottani róm. kath. iskola helyettes-tanítónőjét „mint állása kötelességeit buzgó és lelkiismeretesen teljesítő minden-kivel szemben megnyerő modoru, *vallásos lelkületű* nőt” ajánlja. A versről alább lesz szó.

A püspökhöz küldött panasz

pedig így szól:

Méltóságos és Főtiszteletelő Püspök Ur!

Kegyelmes Atyám!

Azon alázatos kéréssel járulok Méltóságodhoz, *mentsen meg a dr. Orbán Gergely plébános inkvizíciójától.*

En Sándoregyházán az állami elemi iskolánál mult év szeptember hónapja óta helyettesi minőségben működöm. Szabolcsmegyéből jöttem ide csak azért, hogy alkalmazást nyerjek

és mert biztatást kaptam arra nézve, hogy itt véglegesítenek. Edesatyám ny. rk. tanító, aki *negyven évig működött*, de csekély nyugdíjából egy *tizenegy tagból álló családot* csak a legnagyobb nélkülözések között képes föntartani és éppen ezért nagyon is rá vagyok utalva, hogy önföntartásomról gondoskodjam. Hat évig az *esztergomi irgalmas nővérek zárdaiskolájában működtem* és előljáróm teljes megaláztatását kiérdemeltem és kitünő működési bizonyítványt — amelynek másolatát tisztelettel itt mellékelem — távoztam onnan, hogy atyámat, aki nyugdíj előtt állott és beteg is volt, egy évig helyettesíthessem Nyirkarászon. Innen is a legjobb működési bizonyítványt kaptam, amelynek másolatát az A/II. szám alatt méltóztatik megtalálni. Nyirkarászon plébános-igazgatóm mindent elkövetett, hogy továbbra is ott maradhassak, de mivel kántortanítói állás volt és mivel én orgonálni nem tudok, az esperes ur meg a tanító-ságot nem akarta a kántorságtól külön választani, ezért nem töltheték be velem az állást.

Tanulmányaimat szintén zárdában a szatmári irgalmas nővéreknél végeztem, ahol mély vallásosságot oltottak lelkembe, amelyet még eddig senki és semmi meg nem ingatott, pedig tavaly erős kísértésnek voltam kitéve, amikor tanfőlügyelőm arról biztosított, ha a református vallásra térek, rögtön kineveztet.

Itt is *vallási gyakorlataimtól még eddig semmi el nem térített, naponként járok a szent misére és tanítványaimba is a mély vallásosságot igyekszem csöpögtetni*. S ennek dacára dr. Orbán Gergely plébános ur nincs velem megaláztatva; aknamunkát végez ellenem; szóbeli és írásbeli jelentgetéseket tesz ellenem a tanfőlügyelőmmek, a gondnokságnak és minden *piszkos eszközt fölhasznál, hogy engem ettől az állástól elűssön*. Fölbujtatja ellenem az előjárókat és inzultál tanítványaim előtt és a gondnoksági gyűlésen kimondotta, hogy erősen ragaszkodik ahoz, hogy az a tanítói állás, amelyben én vagyok alkalmazva, férfitanítóval töltsék be, nehogy én kapjam.

Mikor idejöttem, hosszu ideig dr. Orbán Gergely *dicsőítmuszokat zengedezett rólam mindenkinnek, fennen magasztalta szorgalmamat és páratlan talentumomat* és nem egyszer hangoztatta, hogy az *egész Torontálmegyében nincsen még egy olyan ügyes és lelkiismeretes tanítónő, mint én*. Elhalmozott bókjaival, verset írt hozzá, amelyet itt közlök és nagyon sokat alkalmazkodott, kellemetlenkedett udvarlásával, de engem sem ez utóbbi, sem az előbbi el nem tántorított, hideg, udvarias, de tartózkodó voltam vele szemben. Nem tudom, azzal-e hogy nem fogadtam el udvarlását vagy pedig azzal, hogy több ízben megmondtam neki az igazat, vontam magamra haragját. Csak egy-két esetet említek. Karácsony előtt átküldöttem hozzá az előmeneteli naplót *fiával*, Orbán Istvánnal, azon kérelemmel, hogy a gyermekeknek a hittanjegyeket beírja. A plébános ur azon üzenettel küldötte vissza a naplót, hogy csak osztályozzák, ő senkit nem buktat és amikor márciusban beírta a hittanjegyeket, *több, mint a fele osztályt megbukattat*. En ezt az értekezleten szóvá tettem, persze ez nem tetszik a plébános urnak. Egész évben a plébános ur az ismétlődő iskolásoknak *hittanórát nem tartott*. Végre március elsején, amikor nekem volt *óráim*, bejött, hogy hittanórát tart. En nem adhattam át az órát az igazgató tudta nélkül, tehát mutattam a plébános urnak az órarendet, hogy 4— $\frac{1}{2}$ óráig van beosztva a hittan, tehát sziveskedjék akkor jönni. Persze ez megint bántotta a plébános urat, hogy meg merem mondani az igazat és azóta üldöz.

Különben *nemcsak engem üldöz, hanem igazgatómat is, aki pedig annyira vallásos, hogy a mult nyáron leányával Lourdesbe zárdokolt*. Ez az igazgató ur már 28 éve van itt és főnökei mindig elismeréssel adóztak buzgó fáradozásáért és most dr. Orbán Gergely két ujságban, a „Délvidék”-ben és a „Határőr”-ben meghurcolta, hogy hanyagul végzi kötelességeit. *Egy másik tanítóársamat pedig odajuttatta* — aki pedig, amikor idekerült, naponként járt templomba —, hogy az *egyházból kilépését bejelentette* nála. Ma tanítványaim előtt az iskolában megfenyegetett a plébános ur, mert *dél előtt a hittanórát nem tartotta meg 9 órától 10-ig, hanem délután jött és nem adtam át az én órát*.

Mindettől eltekintve, dr. Orbán Gergely plébános ur nem áll hivatása magaslatán. A templomban olyan kirohanásokat rendez, hogy a gyöngébb idegzetű emberek kénytelenek elmaradni a szent miséről. Prefáció alatt is hátrakiabál és nem mulik el prédikáció, hogy le ne szamarazza, marházza, disznózza az oltártól a népet. A legdurvább kifejezéseket alkalmazza a népre az oltártól, ha az Oltáriszentség ki is van téve. Hogy mennyi visszaélést követ el, azt elmondani nem is lehet. Több ember kijelentette, hogy míg ez a plébános ur lesz itt, nem jönnek templomba. Nagy megbotránkozást okoz a nép között az is, hogy kárhóztatja a vadházasságot és ő családost életet folytat a plébánián. Valamint az is, hogy ő a falu legvallástalanabb emberével, Pál Istvánnal — hogy ki és milyen ember ez, méltóztassék utána érdeklődni — és ennek vezével, egy ref. jegyzővel legjobb barát, együtt eszelik ki, kit hogyan tegyenek tönkre.

Volna még sok adat, amelyekkel rámutathatnék dr. Orbán Gergelyre, hogy nem áll hivatása magaslatán, hanem lesznek talán arra hivatottabb egyének, különben méltóztassék érdeklődni aziránt, hogy a kath. kör miért oszlott föl és akkor majd többet méltóztatik megtudni az ő áldásos működéséről. Magam részéről csak az az alázatos kéréssem van, *kegyeskedjék megmenteni dr. Orbán Gergely rosszakaratától és ne engedje Méltóságod, hogy tönkretegyje jóvömet.*

Csekélységemet magas pártfogásába ajánlva, fölszentelt kezeit tiszteletteljesen csókolva, vagyok

Sándoregyházán, 1913 április 14

alázatos szolgálója
Boruch Margit,
áll. el. isk. h. tanítónő.

A vers, a vers...

A vers, amelyre a fönt közölt levélben hivatkozás történik és amelyet a főtisztelendő ur B. M. kisasszonyra vonatkoztatva szavaltatott többek előtt, elég érdekes vers. Itt van:

Félig ébren, félig alva
Bolyongok én naphosszanta.
Nem is tudom merre járok,
Nem is tudom hol az út és
Hol az árok.

Megbűvölten folyvást folyton
A nevedet hajtogatom.
Nem tudok én megnyugodni,
Nem tudok én felejtetni
Megnyugodni.

Ha mást ölel is a karod,
Ha százszor is nem akarod,
Ha ellenem van az ég is,
Nem vagy másé, enyém vagy te
Mégis... mégis!

Még néhány szó.

Ezek után a beszédes irások után a tudósítónak már kevés a mondanivalója. Csak egy kis összefoglalás.

Ime, egy zárdában nevelt és buzgóan vallásos római katolikus leány, akinek az atyja a római katolikus egyháznak kiöregedett és nyomorgó szolgálója... kénytelen idegenbe menni kenyérért. Ott az egyház fölkelet szolgálja megkívánja őt és mivel nem hajlandó a „vadházasság“ ellen prédikáló és mégis vadházasságban élő pap ágyasává lenni, a szent férfi az állami törvénytől reá ruházott hatalmát — állami iskolai gondnoksági tagságát — használja föl a bosszúállásra. És amikor a szerencsétlen nő mégsem hajlik meg; kidobatták őt állásából, megfosztja kenyérértől. Ez a szeretet papja.

Az állami funkcionáriusok pedig segítenek a papnak. Kidobják a megdicsért tanítónót az utcára. Pusztuljon el, ha nem akar a papnak vakon engedelmessé válni! Az ürügy nagyon érdekes: a pap nemcsak tanít az állami iskolában — ami, sajnos, törvényeken alapszik —, hanem önhatalmulag föl akarja forgatni az iskola megalapított órarendjét, tehát jogtalanul garázdálkodik az iskolában. Ezzel sikerül a tanítónót ellenállásra provokálni és tönkretenni. Nagyon gyűlöletes ebben a dologban a kir. tanfőügyelő szerepe. Még ha joga volna is a helyettes tanítónót rövid uton elcsapni: gonosz lelketlenség az, amit Boruch Margittal tett. Rendes közoktatási állapotokat teremteni nem tud az a királyi ember, de tanítókat üldözni és tönkretenni, azt tud. B. M. kisasszony hiába kéri az ellene tett följelentés másolatát... nem adja ki neki a tanfőügyelő. Ilyen módon akármelyik pizkos spicli befeketítheti a tanítót: a spicli, aljas hazugságával együtt, sőtétben marad, a tanítót pedig besugásai alapján tönkre-

teszik. Közoktatásügyünk terén ez, ugy látszik, rendszer; hiszen legutóbb így tettek Czabán Samu nagyszénási tanítóval is.

Érdekes világot vet az egész ügy a magyar állami népoktatásra. Papi garázdálkodás, tanfőügyelői zsarnokság, favorizált tanítónők és üldözött tanítónők, politikai okokból üldözött tanítók, züllő iskolák: újabb időben ez a magyar állami népoktatás.

A becsületes sajtónak elő kell vennie a nagy seprőt, hogy a szemétnék legalább a nagyját kitakarítsa.

... Gyula püspök bizonyosan megkapta már a sokgyermekes öreg kántortanító leányának, az üldözött tanítónőnek, a panaszos levelét. De már későn. A szeretet papja már befejezte a szeretet művét.

És jaj annak, aki a szent valláserköles üldözőt, világot föntartó voltában kételkedni mer!

Kongregáció és sexuális élet.

Temming Tivadar német papnak „Sexuális élet és a férfivilág“ című obskurus könyvét adta ki magyarra fordítva a Mária-kongregáció. A 128 oldalra terjedő „mű“ árát 60 fillérre szabták. Ez az alacsony ár azt mutatja, hogy nagy erővel szándékoznak terjeszteni ezt a főgyűlöletgyűjtő jóváhagyást nyert zagvaságot. Ez a körülmény ad ennek a kis nyomdaterméknek a benne foglalt és megtekintésre érdemes tudatlanságon kívül jelentőséget. Nem emeli a könyv értékét még az sem, hogy Nékám Lajos egyetemi tanár irt hozzá előszó gyanánt egy hosszalere eresztett szociális elmefuttatást. Ha a tanár ur annyit tud a szakmájából, mint a szociológiából, akkor klinikáján csehül állhat a szegény betegek dolga. Mert ne gondolja a tanár ur, hogy azért, mert valaki az Urak kongregációjának tagja, már föl is van jogositva nehéz és bonyolalmas szociális problémák boncolgatására. Ilyesmihé sok, a tanár ur szellemi birtokán kívül eső tudomány szükségessége.

Egyet azonban nem lehet elvitatni: azt, hogy az előszó stilszerűen simul az egész munkához. Illenek egymáshoz. Históriai és szociológiai tájékozatlanság dolgában az előszó és a „mű“ írója iparkodnak egymást felülmulni. Így a többi között nagy egyértelműséggel állapítják meg, hogy Rómát a sexuális züllés döntötte romba. Nagy hévvel prédikálnak a házaseseten kívüli nemi érintkezés ellen s a germán faj puritanizmusát szembeállítják a latin faj degeneráltságával. Holott köztudomású, hogy például a német népnél általános a fiataloknak a házaseset előtt való nemi érintkezése. „Mindem oly nemi élet, mely a családon kívül, azelőtt vagy amellet történik, gyöngíti azt“ — mondja Nékám.

A sexuális nyomoruság orvosságát a könyv szerint természetesen az egyház készíti. Ezt szerze mindjárt gondoltuk. A vallás, de különösen a gyóntatószék az az intézmény, amely megóv bennünket a sexuális eltévelyedésektől és megvédi az államot a rombadőléstől, mondja a két szerző.

Hát a gyóntatószékből olykor-olykor furcsa sexualitás virágozott ki. Így például a többi közt Censtochauban, ahol a szerzetesek a gyóntatószéken keresztül csábították el áldozataikat. Pater Chiniqui írja, hogy a neki gyónó 200 pap közül 179 lelkiatya fajtalanokodott a gyónásra jelentkező nőkkel; némelyik fiukkal is. Hogy az egyház milyen orvosságkészítő a társadalom sexualis bajaira, az kiviláglik abból is, hogy volt idő, mikor az egyházi államban 1000 törvényes gyermekre 2500 törvénytelen jutott.

Az egész könyv gondolatmenete az, hogy csak vallásos nép él egészséges sexualis életet és csak egészséges nemi életet élő nép maradhat fönn, különben „Róma megdől és rabigába görnyed“. Hogy milyen tudománytalan és könynyelműen odadobott megállapításokon nyugszik az egész klerikális fejtegetés, mutatja az, hogy egy-két kézenfekvő tényre való utalás fölborítja az egész munkát. Így például Spanyolország minden vakbuzgósága dacára s éppen a klerikalizmus hathatós segítségével a hanyatlás útján van. A szerencsétlen könyv még Törökországra is hivatkozik s megállapítja, hogy ott igazán egészséges nemi élet folyik. S mit tesz isten? — Törökország a végromlás szélén áll.

Ime, ilyen történelmi és közgazdasági tudás-

sal kezelik az Urak kongregációjában a sexualis élet komplikált problémáját. Az előszóban emlegetett „békaperspektiva“ itt valóban föltalálható. Arrogáns kontárokrol is beszél az előszó. Ezt az epithetont az ellenkező világnézet képviselőihez adressálja Nékám. A könyv elolvasása után kiderül, hogy ezt az ékes jelzőt házi használatra bátran megtarthatja a professzor ur.

A „mű“ különben 13 alacsony színvonalu erkölcsi prédikációból áll, amelynek témáit Temming atya öreg néni pletykáiból és a napilapok törvénytörési rovataiból gyűjtötte össze nem nagy fáradsággal.

A témák tárgyalási modora éppen nem válogatott. Szemák aligha fogja Temming művét az ifjusági könyvtárakba beajánlani. A nemi élet minden oldalának fölturkálása és az alkalmazott kifejezések azt mutatják, hogy a szerzőnek a nemi élet terén elismerésre méltó tapasztalata van.

Temming atya munkája, mint a klerikális hipokrizis ékes dokumentuma tarthat számot az érdeklődésre.

Okulás céljából senki meg ne vegye!

A kereszténység megalapítása Magyarországon.

Egy évezreddel ezelőtt félig nomádul élt a nép Magyarországon. Nemzetségek szerint letelepedve tanyáztak itt a honfoglaló magyarok. Szabad, harcos emberek voltak. A törzsfőnek, a fejedelemlennek a hatalma csak a hádfővezetésre és a bíraskodásra szorítkozott. Vérségi kötelék alapján telepedtek meg a szállásokon, amelyekben a lakóhelyek inkább sátrak voltak, mint házak. Mig egy évszázaddal utóbb Szent István is törvényt hozott arról, hogy a falvak ne menjenek el messze templomaiktól. A falvak mozgékonyak voltak, könnyen elvándoroltak egyik vidékről a másikra.

Nem is volt semmi, ami a magyar falut egy helyre kötötte volna. A föld még szabad volt s majdnem kizárólag legelőnek használták, csak igen kis részét művelték. A határnak minden évben másik részét vették művelés alá. Föld bőven volt s minden család annyit foglalt magának, amennyit meg birt művelni. Ha a termés, rendesen köles és árpa (általában tavaszi) megérett, learatták és aratás után a föld ismét köztulajdonná lett, amelyen együtt legelt a falu esordája...

A barmok őrzését, a föld művelését rabszolgák végezték. A szabad magyar ember nem dolgozott. Vadászott, kockázott, lakomázott, hadakozott vagy henyélt, de nem dolgozott. Évről-évre fölkeresték a szomszéd Ausztriát, Németországot, Olaszországot és a Balkánt, sőt Franciaországba is eljutottak. Kirándulásaik célja a rablás volt. Hazahoztak minden ingó jószágot: lovat, barmot, arany-ezüst „marhát“ és mindennekfölött a legbecsesebb zsákmányt, az élő embert, a rabszolgát. Mint Homérosz hőseire nem volt meggyalázó az ellenséges földön való rablás, ugy a magyarokra sem. „Kalandozások kora“ néven szerepel ez a korszak a hivatalos történelemben.

Zavartalanul folyt ez az európai fosztogatás, több mint egy félszázadig. A hazahozott rabszolgák munkáján épült föl az egész akkori magyar munkaszervezet. A rabszolgák és az asszonynépség termeltek mindent, amire a magyaroknak szükségük volt. A férfinepség itthon csak vadászatot üzött, esetleg fegyvert kovácsolt, halászott; másforma békés mesterség nem vala méltó a magyarokhoz, akik mind egyformán szabadok, függetlenek, egyrangúak voltak.

A magyar társadalomnak ez az egysége a kalandozások folyamán megbomlott. Hogy mi okból, mi módon, erről a végtelenül szűkszavu forrásokból semmi fölvilágosítást nem nyerünk. Annyi tény, hogy a X. század vége felé, Géza idejében, a fejedelem hatalma a többi, a honfoglalás idejében még vele egyrangú törzsfők rovására tetemesen növekedett és az eddig homogén magyarságból a többinél gazdagabb és hatalmasabb egyének emelkedtek ki. A vagyoni különbségek valószínűleg onnan származhattak, hogy a külföldi zsákmányoló hadjáratok eredményén az egyéni rablás alapján osztokodtak; mindenki annyi kincset és rabszolgát kapott, amennyit maga szerzett. Akinek pedig volt szolgálója, az több földet foglalhatott, többet műveltetetett, több állatot tarthatott, mert föld volt abban az időben elég, csak szolgá kellett, aki megművelje...

Néhány nagy vereség azonban kellemetle-

nül zavarta meg a magyarság megszokott életmódját; a szomszédos népek védelemre és irtó hadjáratra készültek a betolakodott pogány idegen nép ellen. Ekkor szánta rá magát Géza fejedelem, hogy befogadást kér az európai népek keresztény közösségébe. Követséget küldött a kereszténység akkori fejéhez, a császárhoz, békét és szabad hittérítést ígervén. A császár ráállt az ajánlatra és a keresztény hittérítők raja ellepte az országot, idegen nyelven hirdetvén az új vallás ígkeit.

A magyarság életében mindaddig nem nagy szerepet vitt a vallás. Vallásuk többisten hit volt, amelynek tartalmából alig tudunk valamit, olyan kiméretlenül eltörölt minden pogány nyomot a diadalmaszkodó katholicizmus. A táltosok hófehér, nyereg alá soha sem fogott méneket áldoztak patakok partján, kőies berkekben a magyarok isteneinek. A „táltos“, „izé“, „manó“ és még néhány ősi magyar szó, a székelyeknél és a Dunántúl főmáradt: néhány népszokás és babonáság, ami kevés élő emlékeink a régi pogány vallásból.

A magyarok különben meg voltak a maguk ősi vallásukkal elégedve, amely a kemény, szabad, harcos nép életfelfogásának megfelelő volt. Külön papi rend, külön közbenedjő az istenek és az emberek közt nem volt; nem is volt külön adó vagy fizetség a papok részére.

De a kereszténység már akkor kezdett terjedni a magyarság körében, még mielőtt a hivatalos hittérítők megkezdődött volna. A behurcolt rabszolgák zöme keresztény volt és persze itt is megtartotta vallását. Mit is törődött a hódító magyar harcos azzal, hogy rabszolgája mi módon imádjá isteneit? De a rabszolgák új, szelidebb hite csakhamar hívőkre talált a magyarok asszonyainál és gyermekeiknél, akik a rabszolgákhoz hasonlóan maguk is szenvedtek és nehezen tűrték a vad férfiak kemény igáját. *Az első hittérítő Magyarországon a rabszolgák, az első megtértek pedig a nők és a gyermekek voltak.*

Géza engedélyére tömegesen lepték el az országot a hittérítők, akik egyelőre kényszer nélkül, pusztán a szó fegyverével igyekeztek híveket szerezni a magyarság körében. Megtért maga Géza is politikai célszerűségből. De hogy milyen gyöngé labon állt az ő hite, bizonyítja az a közismert mondás, melyet akkor mondott, midőn a keresztény papok szemére hányták, hogy keresztény létére még mindig áldoz a régi pogány isteneknek: *„Elég gazdag vagyok, hogy két istent is szolgálhassak.“*

Az igazi, tervszerű, kényszerítő jellegű hittérítés fiának, Istvánnak a műve volt. Az ő számára a kereszténység már egész politikájának alapja volt. *Ennek a politikának a végcélja pedig nem volt más, mint a kereszténység segítségével abszolút uralmat létesíteni a magyarság fölött.*

A kereszténységre elsősorban nem mint ideológiai tényezőre, hanem mint hatalmi faktorra volt szüksége. Tömegesen hívta be az országra a külföldi keresztény papokat. Ezek pedig nemcsak békés, fegyvertelen isten szolgálói voltak, hanem talpig vasba öltözött lovagok, fegyveres szolgálk körülvéve. Olyan fegyveresek, akik fegyvertelen isten technika dolgában messze fölötté álltak a könnyű fegyverzetű magyarságnak. A betelepülő papságnak a király nagy kiterjedésű földeket és ami ennél fontosabb, művelésükre rabszolgákat adományozott. Az országot püspökségekre osztotta; minden püspöki székhely, minden kolostor, minden templom és plébánia megannyi vár volt, amelyben a királyhi papi fegyveresek éltek. Királyhiük, mert az idegen országban, a vad nép között a király támogatása nélkül megélni nem tudtak volna. Viszont a király a papság hadereje nélkül nem bírta volna a szabadságát védő, a törzsrendszerhez ragaszkodó magyarságot megtörni.

A király és népe közt nyílt szakadásra a fizetetés miatt került a dolog. Azt még csak eltűrték a magyarok, hogy királyuk parancsára ezerszám keresztelték meg őket az idegenből jött papok. Ez csak formáság volt. De midőn a király papjaival és főembereivel együtt, de az egész „ország“-nak, az egész nép fegyveres gyülekezetének összehívása nélkül elrendelte, hogy mindenki köteles természeténél fogva tizedrészt az egyház embeireinek, az idegen papoknak adni, a lappangó elkeseredés nyílt lázadásokba tört ki. A tizedfizetés miatti elkeseredés egybefolyt a degradált törzsfőknek az új kényur elleni elkeseredésével.

István azonban nem ismert irgalmat. A külföldi papok seregével és saját híveivel

harcba szállt a lázadó magyarsággal. Győztes harc után a legendák hófehér szakállu, papkölsejű apostola négyfelé vágatta a megölt vezérek testét, minden negyedét más helység kapujára szögezteté ki, intő például, hogy senki a szelid kereszténység vallását fölvenni el ne mulassza...

Vérrel és vassal biztosította István a saját és a kereszténység uralmát Magyarországon. Teljes szakadás állt be a király és népe közt. István hosszú uralma alatt sohasem hívott össze országgyűlést, nehogy a fegyveresen egybeseregő magyarságnak eszébe jusson fegyvereit összemérni a király lovaghadával. A szakadás oly mély volt, hogy István kiűzte az országból a többi Árpád-házbeli herceget, forró ölmet öntetett a megvakított Vazul fülébe és midőn gyermektelenül elhalt, idegen földről hozott örökös került a magyar trónra.

A kereszténység behozatala egyelőre semmi lényeges változást nem idézett elő. Megmaradt a rabszolgaság, megmaradt a földközösség, a primitív földművelés és a durva életmód. Az erkölcsök megszélidülése, mint Szent István példája mutatja, a mesék közé tartozik.

A kereszténység behozatalának azonban igenis megvolt a maga később beállott fontos gazdasági következménye. A nyugatról jött papok és urak, akik odahaza sokféle kényelemhez és változatos táplálékhoz voltak szokva, igyekeztek itt is meghonosítani a földművelés fejlettebb formáit, a különféle iparágak készítését. Megtanították tehát szolgálkakat a föld jobb művelésére; szállott ültettek, gyümölcsöt termeltek, jobb szerszámokkal művelték a földet. A püspökök székhelyei, a szerzetesek kolostorai lettek az új gazdasági tudás kiinduló pontjai, a termelés technikájának átalakulása, aminek következményét abban foglalhatjuk össze, hogy *a nomád baromtenyésztő magyarságból megtelepedett földműves nép lett, aminek folytán a rabszolgagazdálkodást a jobbágyság váltotta föl.*

Nem a kereszténység vallási vagy erkölcsi elveinek (ideológiájának), hanem a szomszéd népek védekezése folytán megváltozott magyar életnek köszönhetjük a Szent István alatti nemzeti megerősödést. A hazaszorult magyarság termelő munkára kényszerült s egyidejűleg megtanulta, megszokta az európai jobb és szebb életet. Fokozódott az életigényei, többet akart termelni és kénytelen volt a termelés eredménye iránt nem érdekelt rabszolgákat részért dolgozó jobbággyokká felszabadítani. Nem a keresztényi szeretet tanításai, hanem a megváltozott gazdasági élet készítette a magyarságot erre. A megváltozott termelési rend lassanként folytatta az osztályok képzését; a helyenként még fönmaradt rabszolgaság és az egyre szaporodó jobbágyság fölött a szabad magyarok közt megindult a gazdagodás. Először rohamosan nőtt az ingó vagyon, majd magántulajdon lett a régi közös nemzeti földkeblől.

Politikai tekintetben a régi laza törzsszerkezetet a szilárd központi királyi hatalom váltotta föl. Az állami egység felé vitte István politikája az országot; fejlődés volt az eredményeiben: de módszerben, eszközökben véreskedni, kegyetlen zsarnokság volt az új uralom. Királyi forradalom volt az a régi magyar törzsszerkezeti alkotmány és minden nemzeti hagyomány ellen. S az ősi magyar szállásokon a bizalmas, meghitt barátok csak olyan keserűn átkozták a királyt idegen papjaival és lovagjaival együtt, mint például századok múlva Mátyás királyt, avagy II. Józsefet. Nem is csoda, hiszen az egész magyar történelemben nem volt az Istvánéhoz hasonló véres, kegyetlen, néppusztító forradalom sohasem. *Varga Jenő.*

IRODALOM.

„Svájci tanulmányok és a mi iskolai dolgaink.“ (Irta Vaday József, 175 lap; ára 3 kor. Kapható a szerzőnél Nagyváradon.) Vaday József, iskolaügyi irodalmunknak ez a régi és termékeny munkása, az 1911–12. iskolaév végén három hónapot töltött Genéveben, a francia Svájc fővárosában, az ottani népoktatás tanulmányozása céljából. A gyakorlati iskolamester éles szemével figyelte meg a dolgokat és amit látott, arról egy érdekesen, vonzóan megírt kötetben számol be. Vaday könyvéből sok tanulságot meríthet a magyar néptanító. Az iskolai könyvtárak és a jó könyveket kedvelő kartársak figyelmébe bátran ajánljuk Vadaynak, a sokat tanult és sokat tapasztalt tanítómesternek ezt a művét.

Szerkesztői üzenetek.

Zalai. 1. Elég volt ebből. A tanítószázalékos undorral utasította vissza a sorsjegyeket és nem adta oda értük sem a maga keserves fillereit, sem másoktól nem pumpolt koronákat, mert az Új Korszakból megtudta — hogy az így összeharcsolt pénzből a jótékony célra csak fillérek jutnak, míg a pénz tulnyomó nagy részét üzölerek zsebelik be. Ezt a Moussongékre nézve lecsújtó tény a hivatalos lap vezércikke így konstataálja: A sorsjáték „jobban is sikerülhetett volna, ha a tanítószázalék, föl nem ülve bizonyos jelszavaknak, a saját szíve szerint cselekszik...“ Lám, a hivatalosnak új szótára van: hogy a tanítószázalékban fölébredt józan kritikai szellemén hajótörést szenvednek az üzletes törekvések, azt ő egyszerűen úgy nevezi, hogy a tanítószázalék fölül bizonyos jelszavaknak. 2. A hivatalos tudatlanságáról tesz bizonyosságot vagy tudatosan elferdíti az igazságot, mikor azt írja, hogy „ujabban virágzó községi iskolákra tette rá az állam a kezét. (Pécs, Kassa.)“ Az igazság az, hogy az illető községek kérve kérték az államosítást és az állam vonakodik. Más nagyvárosok is könyörögnek az államosításért. (Legutóbb Székesfehérvár.) Nagyvárad és Arad községi iskolái mellé állami iskolákat kértek és kaptak. Ennek az oka, hogy a községek szegények, nem bírnak iskoláikat fönartani és fejleszteni... De hát persze, a hivatalosnak „argumentumok“ kellene az államosítás ellen. 3. Imperfinitus hazugság a hivatalosnak az az állítása, hogy az A. T. O. E.-ben azért van baj, mert „a radikálisok ő velük experimentáltak először s ők kötélnek álltak.“ Köztudomásu, hogy a „radikális“ vezetés az A. T. O. E.-ben csak pár hónapig tartott, amely idő alatt 600-nál több új tag lépett be és *ízett tagdíjat*, ezzel bizonyítva a bizalmat; valamint köztudomásu az is, hogy a radikálisok nem utazgatták el és nem számolgatták el költségek címén a befolyt jövedelmeket. Ennél — az erőgyűjtésnél és a tisztességes gazdálkodásnál — több nem is történhetett az alatt a rövid idő alatt, amelynek a miniszterium — bujkálók és ajánlkozók közreműködésével — erőszakosan vetett véget. Aki mást állít, az szemtelenül hazudik. Tény az, hogy a miniszteriumot üdvös respektussal és félelemmel töltötte el a radikálisok föllépése; e nélkül tovább is fügét mutattak volna a tanítószázalék. 4. A Tanítók Bankjának a henegező reklámozását nem kell komolyan venni. A bank nem tudott osztalékot fizetni és leszállította az alaptőkéjét. Nem közölt kimutatást arról, hogy hány vidéki tanító helyezett el nála takarékbetétet és mekkora összeget; arról sem, hogy hány vidéki tanító és összesen mennyi kölcsönt kapott tőle. Ilyen adatok közlése nélkül a bankosok henegezése a kismacskának sem imponál. 5. Hogy a hivatalos lap előfizetőinek száma ezrekre szaporodott... ez éppen olyan valótlan, mint amilyen valótlanok voltak a bankrészesnyek és a sorsjegyek nagyszerű kelendőségéről terjesztett hírek. 6. Hogy Moussong ur maradni akar, azt mi az első pillanattól fogva tudtuk; hiszen üzleti érdeke fűződik hozzá: a bankgazgatóság és ami ezzel — némely vérmes remények szerint — a jövőben még össze fog kapcsolódni. 7. Természetes, hogy ha a szabálytellen választási eljárás és üzletileg érdekelt társak meg a klerikális kebelbarátok megmentik Moussong urnak az elnökséget; a radikálisok tovább is a megérdemelt elbánásban fogják őt részesíteni. 8. Annak a vezéreiknek az írója szabadkőművesi fórumok előtt is vállalja a felelősséget azért, amit írt. 9. Az ön cikke teljesen a mi fölfogásunk szerint tárgyalja ugyan a kérdéseket, de mi olyan nagy területet — 6—7 hasábot! — nem foglalhatunk le a banktorsjegyes és „észét vesztett“ érdektársaság dolgainak szelöltetésére. — G. S. („Radikalizmus és szocializmus.“) Úgyesen megírt dolog, de a hivatalos lap bölcsével nem polemizálunk. Minden művelt ember tisztában van azzal, hogy a szocializmus a legkövetkezőtől kezdve gazdasági, politikai és társadalmi radikalizmus. Aki tehát azt írja, hogy a radikalizmustól tartózkodjanak a tanítók, de a szocializmust „jobban beillik törekvéseink keretébe“... az — nincs erre enyhébb kifejezésünk — számár. Mutassanak nekünk egyetlen „radikális“ pártot, amely olyan messzire menne, mint a szocialisták és akkor visszavonjuk a...szamarat. Hanem hát úgy áll a dolog, hogy szocialista tanítómozgalom — amely egyes stréberek pozícióját fenyegetné — nálunk ezidő szerint még nincs, de van egy *ördök* nézve veszedelmes mozgalom, amelyet *ők* radikálisnak neveztek el... ezt a mozgalmat kell diszkreditálni, azért állít föl olyan — hogy is mondjuk csak — sajtóságos elméletet a hivatalos lap bölcsé. Gyűlöletessé akarja tenni a radikálisnak elkeresztelt mozgalmat és — abban a hitben, hogy az olvasói is *olyan* intelligensek, mint ő — számszámokat téal föl a hivatalos lapban. — N. J. *Bezdán*. Előfizetése 1914 június 30-án jár le. — D. S. Zárt borítékban sem drágább a lap, de az expedició egy nappal késik. Ezeket *mi* adjuk postára.

Felelős szerkesztő: ZIGANY ZOLTAN.
Budapest, VII., Egressy-ut 71.